

IOANNIS FERNELII AMBIANI

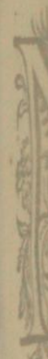
De luis Venereæ curatione perfectissima

LIBER,

Numquam antehac editus.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXIX.

VICTOR GISELINVS IANO DOVZÆ à Noortvvijck S. D.

ESCIO *profectò, Douza, quis Deus proximo superiore Septembri me vobis, aut potius Bataviam vestram mihi inuiderit. ad quam tamen totis decem annis non visam, non minore sanè desiderio, pæne ausim dicere, maiore tum excurrebam, quàm olim è medio studiorum cursu ad patriam ac parẽtes solitus eram. neque, vt verũ fatear, abs re. Cùm enim initio horum tumultuum, consilio de adeunda Italia mutato, calamitatem Belgicæ nostræ imminentem è latebris quibusdã potius spectare mallem, quàm è longinquo*

audire: illa me honestißima conditione euocatum adeò benignè & liberaliter accepit, ac tanta amicorum acceßione, præcipuè verò doctorum hominum vsu & consuetudine auxit & ornauit; vix vt vlla ætatis pars mihi effluxerit iucundiùs. Quò magis ex animo doleo, me nuper, vt primùm in ea pedem institui, donec vltimum inde efferrē, molesta & aßidua febre correptum fuisse, loco & tempore nimis quàm incommodo. Neq. enim ex desideratiss. conspectu mutuo voluptatem, neq. ex studiorum communicatione fructum aliquem capere aut afferre integrum fuit. fiebant quidem à te omnibusq. amicis sedulò & prolixè omnia, quo eum mihi dolorem leniretis. frustra tamen. Δυσάρεστον, vt ille ait, οἱ νοσοῦντες. Quid enim de Musis vestris dicam, illo ipso mari, vnde Venerem natam ferunt, venustioribus? quid de poëmatis aliisq. scriptis tuis, doctis Iupiter & laboriosis? quid de immortalibus Lipsij nostri Saturnalibus? quorum

rum ſanè deſiderium me ab extremis Morinis iſtuc pellicere potuit, eorum ne lectionē potui à me impetrare. Itaq; quoad vnà fuimus, vos quidē miſeros, me verò vobis habui ingratiſsimū: idq́. duplici nomine: vno, quòd effuſa liberalitate ac ſuauiſsimis litteris veſtris frui ac delectari minimè ſum viſus: altero, quòd ex mea parte vobiſcū paria facere, & concitatam de ſtudiis meis exſpectationem familiari colloquio augere vobis & firmare non licuerit. Nō enim ſum ignarus, quid olim publicè ſim pollicitus; quamq́ue arctè toties datæ ad vos litteræ fidem meā conſtringant de evulgandis meis in hoc pervulgato hodie ſcriptionis genere ὑπομνήμασι. Quæ vt me primo quoq. tempore elaboraturum eſſe certò tibi perſuadeas; vtq́. hac etiam parte magnifico illi & magnidico Veteris Pontificij iuris pollicitatori ſim diſsimilis: accipe, vir clariſsime, noſtram in hoc opuſculo opellam, teſtem & pignus fidei & diligentiæ meæ: & Medicum totius

Galliæ principẽ tam diu pro Giſelino obſidem tibi habe; dum alia, vtriuſq. nomine & amore haud indigna, à me accipias. Vale. Brugis, Anno M. D. LXXIX.

IDEM

IDEM LECTORI.

DE IOANNE Fernelio, ita existimo, neminẽ omnino hodie tanti viri laudes satis pro merito verbis exsequi posse: nedum amicus aliquis id cogitet aut nepos: quorum laudibus ferè apposita est suspicio. Vnus hoc præstare potuit Fernelius. & præstitisse quidem, testis est sanè locuples tum inuidia ipsa, tum quæ adhuc est posteritas. Nam cùm plurima aliorum scripta, in his, etiam eorum qui ex huius viri nomine suum illustrare conati sunt, auctoribus suis in dies præmoriantur, & ne primam quidem ætatem ferant: Fernelij, quæ extant, opera, toties iam prælis subiecta, tam auidè ab omnibus rapi videmus, tantoq́. plausu ac fructu etiam apud exteros publicè doceri; vt qui paßim medicinam faciunt,

iis carere nolle, & qui in huius artis elementis versantur, eadem sine iis discere nō posse videantur. Atq. hæc quidem ratio est, cur doctißimi viri Gulielmi Plantij fidem vna omnes voce toties appellauerimus; vt Observationes eorū, quæ Fernelius curādis morbis nova deprehenderat, item septem alios libros De particularibus morbis curandis, quos abhinc XI. annis sese apparare scripsit, fideliter ex legatoris voluntate nobis repræsentaret. Quæ, quoniam illo iam mortuo, (quantum ex reipsa præsagio) optare tantum, non etiam sperare possumus: alia saltem auctoris scripta, quæ partim aduersaria esse, partim rescripta & responsa de variis morbis ad ducenta ferè relicta Plantius scribit, vtinam aliquando videamus. Sint rudia & impolita. quid tum? ea ipsa rudia & ab auctore impolita multò malo, quàm à quouis disertiß. homine interpolata. quasi verò nos non leonē ex vnguibus. neq. sanè nobis de eloquentia viri

con-

constare volumus. constat verò multò manifestius, quàm quisquã declamator quamuis magnificis verbis posit declarare. sed rem quærimus, & artis experimenta, id est, quæ ille propria sibi & peculiaria ad grauiores morbos habuit remedia, multo longoq. medendi vsu & frequenti meditatione probata, ea discere & scire auemus. Quorum omniũ spem minimè vanam mihi visus sum promittere, cùm ante annos VII. è Sequanis Luteciam reuerso, & in Christophori Plantini, amici & hospitis humanißimi ædibus diuersanti videre contigit exemplar manuscriptum libelli Fernelij De curandis febribus, & in eo præclara illa prolegomena non tam de febrium, quàm de omnium particularium morborum curatione. Non enim dubitabam, quin tam accuratam præfationem, quatuor capitibus distinctam secuturũ esset opus illud, cui ea viã muniebat. Verùm cùm nunc aliter euenisse videam; de meis illis votis viderit cum pa-

tre optimo bonus Aesculapius. Is libellus, vt ad rem præsentem tandem veniam, populari cuidam meo poëtæ & medico nemini secundo, traditus tum erat, ea gratia, vt ab eodem librarij mendis perpurgatus typis committeretur. quam ille operam à meis studiis non alienam mecum partitus est, vt & laboris tædium esset leuius, & certior emendatio. eius sanè opellæ indicia nō pauca planè mihi videor agnoscere in ea, quæ altero superiore anno exiuit, VVecheli editione. testis est nominatim varia lectio capite XII. de febrium symptomatis: quæ vt in toto autographo erat vnica, & inter nos controuersa, ita hodie relicta est. eam obiter nunc moneo, ex auctoris mente, inducendam esse: vt liquet ex cap. illo, quod huic respondet, extremo libri IV. Pathologiæ: Sudor, inquit, ferè primùm incipit à capite, ac deinde è reliquis etiam partibus sensim emanat. & ex Galeni capite XI. lib. III. περὶ κρίσεων, vnde ista videntur expressa:

ἱδρῶ-

ἱδρῶτας μόνον προσδέχεσθαι, καὶ μᾶλλον ἐπειδὰν, &c. θερμότερα τὰ ἐκτὸς καὶ ἐρυθρότερα, καὶ τις ἀτμὸς ἀνίησι θερμὸς, οἷος οὐ πρόσθεν. *quo loco doctiß. H. Mercurialis* τὸν ἀτμὸν *roridam humiditatem interpretatur. Alarum mentio quid ad rem? quæ ferè madent, ceruice & toto capite etiam squalente. Eidem illi meo amico traditus vnà fuit Fernelij liber De lue Venerea, quem itidem ab ipso auctore perfectum absolutumq. testatur Plantius. Verùm quòd ab homine indocto adeò vitiose & inconditè exaratus esset, vt plurimis locis sensus nullus elici posset, nisi quẽ ipsi nos temere auctori affinxissemus; satis habui eundem, desperata omni recognitione, quantùm potui emendatè in proprium vsum describere, & priuatim cum amicis popularibus communicare. Et nisi vehementer animi fallor, hæc vera est caussa, cur opusculum iam bis disertè nobis promissum, & tantum non typographo in manus datum, hactenus nullum vspiam compareat.*

Po-

Postea verò, quàm ex peregrinatione XVIII. *annorum tandem in patriam reuersus sum, & studiorum meorum fructus in commune cœpi conferre; forte fortuna alterum huius opusculi exemplar, longè castigatius, nactus sum à Francisco Rapardo Medico de rep. Brugensi optimè merito. ex cuius collatione non solùm facile mihi fuit omnia insulsi illius scribæ menda corrigere, verùm etiam, quod in primis optabam, lacunam vnam atq. alteram memorabilem explere: quamuis tamen in eodem non pauca desiderabantur, vltimaq. auctoris manus ipsi defuerit. Hæc Belgis meis, editionem meam improbè flagitantibus, indicata volui. alij si meliora poterunt afferre, gratissima habebimus. si ne paria quidem; nostris fruantur.*

LVIS

LVIS VENEREÆ DEFINITIO.

CAPVT PRIMVM.

VES Venerea totius ſubſtantiæ morbus eſt occultus, cõtagioſus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus ſeſe prodens: *ſolo concubitu, aut alio impuro contactu contrahendus*. Atq. vt huius morbi vis & natura, de qua hactenus inter Medicos parum convenit, certiùs innoteſcat, paullo altiùs repetenda eſt definitionis explicatio. Cùm omnis morbus primùm & per ſe in aliqua parte corporis inſideat; partes autem omnes ſimilares ſint & diſſimilares: neceſſe profectò fuerit in harũ alterutra vel in vtraq. luem Veneream primùm & per ſe inhæreſcere. At verò in diſſimilaribus primùm & per ſe non conſiſtit, neq. enim conformationis neq. magnitudinis neq. numeri *neq. collocationis ſiue ſitus* morbus exſiſtit. Reſtat igitur vt partium ſimilarium primùm & per ſe vitium ſit, & affectus præter naturam: neq. enim, ſi cũ omni

ni genere morborum concurrit & complicatur, aut etiam varios partium dissimilariũ affectus inuehit; idcirco sanè morbus vnus non fuerit, aut etiam partium dissimilariũ primum & per se affectus censebitur. Ita enim & febris partes omnes obsidens, dissimilarium partium primum & per se morbus diceretur, nec vnus esset affectus, sed plures: quod veterum auctoritas redarguit. Verum enimuerò cùm affectuum partis similaris tria sint summa omnino genera, intemperies, materiæ immoderatio, & totius substantiæ corruptela: ad quod Lues hæc sit referenda, videndum. Primùm ad intemperiem non pertinere, apertè posthac demonstrabimus, cùm de eius caussa dicemus. multo minùs ad materiæ ametriam referri potest: neq. enim mollities aut durities est, neq. laxitas aut adstrictio, neq. tenuitas aut crassities, neq. demum raritas aut densitas, qui materiæ immoderatæ omnes sunt morbi. Ad formam ergo necessariò referenda est. quæ quoniam præcipua est, & pæne tota rei cuiusq. substantia; eius affectus totius substantiæ morbi dicentur. Atq. ideo lues Venerea meritò totius substantiæ affectus dicetur. Iam verò cùm morborum totius sub-

ſubſtantiæ alij intemperiẽ manifeſtam ſequantur, cuiuſmodi ſunt febres omnes putres, aliarumq́. partium affectus ex putredine ortum ducentes, alij alias cauſſas occultiores: ad quod genus Lues pertineat, videndum. Qui intẽperiei ſuccedit morbus, manifeſtus eſt, iſq́. vel putredo quędam exſiſtit, vel putredinis quædam ſoboles, quod Lui non conuenit. Supereſt igitur, vt à ſecretiore cauſſa orta putetur. Atq. hîc occulti morbi dicuntur, qui non ex diſſoluto tẽperamento, neq. ex ſimplici putredine, ſed ex abditiore quadã cauſſa proceſſere, quæ corporis totam ſubſtantiam primùm & per ſe afficit. Hoc cauſſarum genere continentur omnia peſtifera deleteria & venena, quorũ ferocia in natiuum noſtrum calorem, in ipſumq́. vitæ principiũ, cui tota eſſentia contraria eſt & infenſa, maximè ac primùm ſæuit ac debacchatur. Nõ enim eiuſmodi cauſſæ ſola putredine, vt iunioribus pleriſq. viſum eſt, ſed tota ſpecie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Hæc autem quæ toto genere & prorſus venenata ſunt, tribus omnino modis nos adtingunt: aut enim cũ aëre ſpirando ducuntur, vt peſtilentiæ ſemina: aut extrinſecus nos adtingunt, vt rabidi canis

canis & venenatarum bestiarum virus: aut intrò sumuntur, cibi, potus, aut medicamẽti specie. Venenum, quod non nisi intrò sumptum vires habet, omnium infirmissimum exsistit: non in spiritu, non in tenui humore, sed in crassiore quadam substantia inhærescens. huius generis sunt fungi, arrhenicum, auripigmentum, & alia pænè innumera, quę non odore, nõ adhæsu, sed haustu solo enecant. hæc Chirurgi in malignorum vlcerũ curatione citra vllam partium corporis iacturam, magnoq. vsu extrinsecus adhibere solẽt. ex quo intelligitur nõ esse illa cõtactu deleteria. At verò si quid istorum sumatur, è crassiore materia venenum vi nostri caloris suscitatum in principes demũ partes sese inserit, profertq. sui furoris incõmoda. Venenum, quod halitu nos ferit, omnium pręsentissimum est & efficacissimum, nec humore, nec crassiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret: sed tenuissimum cùm sit, spiritu haustũ, celerrimè per pulmones in cor viscus nobilissimum & in arterias, in omne deniq. corpus irrepit: primumq. spiritus, deinde humores, postremò ipsarum partium substantiam labefactat. Quod autem venenum contactu ferit,

ferit, minùs efficax eſt: neq. in ſolo ſpiritu, vel in aëre, ſed in humore quodam prouehente vires habet. Hoc verò cùm in partem cute nudatam inſederit; contactu quidem eá primùm, dein verò proximas, reliquumq́. corpus omne conſecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus ſolùm cõtagione quempiam polluit. at in partem demorſu apertam vel humor vel ſaliua eructatur: cum quo virus illinc ſenſim in omnẽ corpus euadit. In integram verò cutim ſi inciderit, nihil efficit. epidermis enim denſá cùm ſit atq. valida, horum hebetiorum & craſſiorum venenorum ſubſtantiam altius penetrare non ſinit, niſi vel findatur vel dilaceretur. Sic enim beſtiarum, quę virus eiaculantur, venenum prouehente ducitur humore. ſic ſagittarum venenatarum, ſic elephantiaſis, aut luis Venereæ virus, non inſpiratu, ſed humore in quamuis partem cute nudam defixo ſenſim prorepit in omne corpus. Ex iis tamen quæ ſolo contactu officiunt, pauca quædam numerantur, quæ integram etiamnum cutim, quamuis validam & denſam, peruadunt & penetrant, introq́; ſubeũt: vt quod à baſiliſco aut torpedine piſce infligitur virus. Atq. hę tres occultæ atq.

venenatæ caussæ tres occultorum morborũ differentias constituunt: quorum alij ab aëre; alij contactu; alij à venenata, quę intus sit, materia procedunt contrahunturq́. Hi quidem omnes venenati sunt: at non similiter, neq. iisdem ex caussis. Nam qui ex intus conclusa materia processerunt, quia foras non emigrant, neq. in vicinas partes prorepũt, simpliciter Venenati nuncupantur. qui verò ab aëre, aut contactu fiunt, Contagiosi: quòd vel externæ, eiusq́. venenatæ caussæ occursu geniti sint, vel contagione mutuaq́. societate vicinas partes contaminent. At hi qui solo contactu contrahuntur, vt hydrophobia, Lues Venerea, & qui bestiarum venenatarum ictu fiunt, simpliciter contagiosi dicuntur. alij qui ab aëre procedunt, pestilentes. Vt idcirco breuissimè dici possit, Occultorum morborum alios venenatos esse, alios contagiosos, alios pestilentes. Sed venenatis & pestilentib. relictis, de contagiosis pauca quædam dicemus. Contagiosi tota substantia morbi alij manifesti sunt, alij occulti. Manifesti sunt phthisis, pruritus, scabies, lepra, achores, faui & reliqui huius generis: qui licèt contactu & fiũt & afficiũt; nihil tamen occultũ malignumq́. resipiũt:

sed

ſed à manifeſta putredine, & qualitatũ primarum intemperie, oriũtur. Contagioſi occulti dicuntur, qui externi cuiuſpiam veneni occurſu & contagione primùm contracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce, vel ab opio. Hydrophobia & qui ſcorpionũ beſtiarumq́. venenatarum morſu vel telorum veneno infectorum ictu fiunt. In horum cẽſu iure numerãda venit Lues Venerea. cùm enim neminem vnquã hac Lue labefactauerit, inquinaueritve aëris inſpiratio, nec multos communiter illa inuadat: nõ poteſt inter Epidemicos morbos cenſeri. cũq. nec alimentorum impuritate nec vitio ſit orta, non numerabitur in venenatis. Reſtat igitur vt habeatur inter contagioſos, quorũ peculiaris eſt ſua cuiuſq. cauſſa. Et licèt fortaſſis ab externis hæc cauſſis primùm originẽ non habuerit: quoniã tamen hæc ſemel genita non niſi contagione poſtea afficit, contagioſorum more, contagioſus quoq. morbus dicendus eſt. alioqui nec elephãtia, nec qui Luis Venereę & Elephãtię permixtione fieri poſſunt, inter morbos cõtagioſos recenſerentur. quod tamẽ veterũ auctoritas & vſus coarguit. Itaq. Lues Venerea totius ſubſtãtiæ affectus eſt occultus & contagioſus.

Luis Venereæ origo.

CAPVT II.

ANNVS fuit à Christo nato post M. & CCCC. nonagesimus tertius (aliis secundus) cùm irrepsit lues Venerea apud Neapolim primùm in Gallorũ exercitum. Vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus est appellatus. Hũc irã Dei Opt. Maximi interpretati sunt Theologi, cùm hanc malorum à nobis morum pœnam exigi, hoc suppliciũ de scortatoribus sumi publicè docuerunt. Hinc statim mira tam horrendum affectum superstitio excepit, indoctis quibusque hominib. & mulierculis ad Diuos nescio quos vota sua referentibus, opemq́. ab iis poscentibus. Non defuerunt etiam Astrologi & Meteorologici, qui morborum popularium caussas altiùs repetentes, insolentem quandam siderum constitutionem ac binas solis eclypses, aëri inquinamenta quędam respergẽtes accusarunt, Epidemicumq́. hunc affectum dixerunt: quorũ etiam opinionem plures Medici postea sunt secuti. At ego vel ab insulis quibusdã Americis, in quibus populariter affectum hunc grassari audio, per Hispanos in Gallorũ exercitum

ercitum vitium allatum crediderim: aut illic certè ſcorti cuiuſpiam magna impuritate contractum: cuius dein contagio in omnem Europam, Aſiam, Africam, & extremam Indiã defluxerit, omnemq́. orbis partem, quæ noſtratum commerciis vtitur, impleuerit. Etenim ſi Epidemicorũ morborũ conditione, à certo aſtrorum influxu deriuata eſt hęc Lues; quomodo paucis diebus plures nõ afflixit, tandemq́. tempore deſiit? Ita enim peſtis illa Anglica hoc ſeculo nata ſæpiùs iam & inuaſit, & exſtincta eſt penitus. ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati: ita exãthemata & ecphymata ortus & interitus ſui curſum ſemper abſoluunt. At aut ab vno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues Venerea: cuius contagio hactenus ſerpſit in reliquos, nec tempore deſiit. Itaq. accuſanda hoc loco multorum credulitas, qui multas ſe in cœnobiis virgines artè concluſas hac lue labefactatas vidiſſe ſcripſerunt ſine viri conſuetudine, & impuro contactu, ſola inquinatas aëris inſpiratione. Non minùs explodẽda eſt illorum opinio, qui alimẽtorum impuritate & vitio luem hanc ſæpius oriri contendunt. quaſi verò numquam an-

tea putridis & vitiosis alimentis vsi sint homines sine Lue Venerea: aut hęc in plebeios tantũ & infimæ sortis homines vitiosis plerumq. cibis victitantes, non autem in magnates & reges ipsos selectissimis cibis vtentes grassata sit. Multi etiam Luem hanc indies mutari, & ita inclinare atq. cõsenescere, vt sit posthac breui finem habitura, litteris prodiderunt. aiunt enim, cùm primum oriretur, tanta fuisse fœditate, vt quæ nunc grassatur, vix illius generis esse putetur. Vlcera erant innumera, in quernæ glãdis speciem & magnitudinem aspera, exporrectaque: spurcus ab iis profluens humor, fœtor verò tantus exhalans, vt cuius nares attigisset, is infici mox crederetur: color pustulis ex nigro virescens, ipso aspectu non minùs ægros quàm dolore cruciabat. Fugiebant idcirco omnes eius aspectum, nedum contactu abstinebant, vt morbi præterea nullius. Quæ verò secuta est, & iam passim vagatur, pustulas quidem habet paucas, vt & vlcera; dolores autem atroces cum tuberculis scirrhosis. ea vt fœditate tolerabilior; ita certè doloribus & cruciatibus immanior euasit. Id verò minimè senescẽtis Luis naturæ & conditioni tribuerunt, sed præposteræ multorũ

cura-

curationi. Adeò enim est hæc Lues mortalibus formidabilis, vt vel illius minima suspicione confestim ad remedium ex hydrargyro concurratur. quod sanè pustularum ardorem exstinguit, exsiccatq́. vlcera: at distillationes, articulorũq́. dolores adauget. Itaq. hanc, nisi Deus Opt. Max. sua clemẽtia ipse exstinguat, aut effrenem hominum libidinẽ temperet, numquam exstinctum iri, sed fore humano generi comitem, & immortalem crediderim.

Luis caussa efficiens ex nonnullorum opinione.

CAPVT III

DIXIMVS de Luis origine & externa occasione. Iam de efficiente caussa, cuius ad curationem in primis est necessaria cognitio, accuratiùs disserendum. Huius quidem natura & essentia quæ sit, quę qualitas, quãtæ iamdiu, quamq́. odiosæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ & summa discordia conuersatæ! at nondũ tamen definita quæstio est. Alius enim hepatis intemperiem valdè siccam & paulo calidiorem per contagium impressam

ſam arguit. ac eam primùm quidem ſimplicem, deinde verò increſcēte humore noxio, compoſitam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulſus, & continuum ſoluat,& puſtulas, vlceraq́. excitet, dolores, tophos, aliaq́. incommoda innumerabilia accerſat. neq. mirum videri debere ſi medicamentis,quæ ad omnis generis intemperiē comparata ſunt, hactenus nō ceſſerit: quòd omnis ſicca intemperies partis alicuius nobilis maximeq́. hepatis humidi primogenij plurimum abſumat atq. diſſipet,nec niſi arte ſumma & ſummo remediorum vſu tolli emendarive poſſit; cùm reliquæ omnes intemperies facilè corrigantur. Intemperiem calidam eſſe à natura rei cognoſci,& ab eius effectibus. ſiquidem puſtulæ & vlcera, quæ in hoc ſunt morbo, duritiē habent inſignē: durities autem fit vel à pituita craſſa, vel à melancholia. At pituita craſſa facta non corrodit. Eroſiones enim, quæ cum duritie affligunt,ſui cauſſam materiā craſſam & denſam agnoſcunt. Adhæc materia tenuis eryſipelata vel herpetes excitat: vlcera autem Luis profunda ſunt & caua. Deniq. luis Venereæ vlcera iis tolluntur remediis, quæ veteres Arabes ad vlcera à ſicca & torrida

materia compararunt. Quocirca à materia calida ſicca & denſa emergunt. Hæc autem materia nõ poteſt aliunde peti quàm ab hepate: ſiquidem Medicum eſt theorema: Actione aliqua per corpus totum æquabiliter læſa, principium eius naturale neceſſariò eſſe malè affectum. neq. enim (quod exempli cauſſa dictum ſit) motu & ſenſu totum corpus priuari poteſt, illæſo cerebro, motus & ſenſus principio: neq. aſphyxia, id eſt, ſumma pulſus imbecillitas in toto corpore deprehendi poteſt, illæſo eius principio corde. Sic profectò vitiato ſanguine in omnibus corporis partibus neceſſe eſt hepar læſum eſſe: & cuiuſmodi eſt ſanguinis vitium, talem quoq. eſſe iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti, liuidi ferè & ſubnigri cernũtur, floridumq́. tum faciei tum reliqui corporis amittunt colorem. quo fit, vt ſanguis in hepate gignatur craſſus, denſus & mordax, qui poſtea in ſuperficiem protruſus, eũ colorem inuehit. nã talis eſt cutis in ſuperficie, quales ſunt humores in intimo corpore exſuperantes; niſi ad profundũ frigore aut alia occaſione decubuerint, receſſerintve. Alij omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exuſtionem & malignã quandam affe-

ctionem antecedentem caussam esse Luis, dum nec dolores, nec pustulas excitat: coniunctam verò & continentem, dum illa iam protulerit: humores autem in hunc modú vitiari atq. corrumpi, scilicet vel aëris vitiati atq. corrupti inspiratione, vel cibi cacochymi & aquæ corruptæ vsu, vel certè alterius inquinati cuiuspiam contagione atq. congressu. Quidá nihil aliud esse scripsit, quàm deprauati sanguinis suppurationé, quæ pòst in tumores & nodos consiccata induretur, & cuius scaturigo à male-affecto iecinore pullulet. Horum rationes quá vim habeant, paucis excutiamus, vt veritas magis elucescat.

Intemperiem siccam Luis caussam non esse, ex inuadendi serpendiq. modo conspicuum est. Omnis enim viscerum intemperies, præsertim verò sicca paulatim contrahitur, idq. vel potus pænuria, vel rerum calidarum & siccantium diuturno vsu. Est enim siccitas patiens qualitas minimam vim agendi sortita. Atqui Luis caussa, quamquá non semper subitò se prodit, sed interdum, vt rabidi canis virus, aliquádiu in nobis delitescit; repentè tamen semper contrahitur eo ipso die vel altero, vel certè breui admodum

dum

dum temporis ſpatio. qua parte cõtracta eſt, ea vlcere alióve ſymptomate certa de ſe indicia prodit, totumq. corpus vel optimè ſanum peruertit. At potéſtne iecur tam citò ſicceſcere, humidumq. eius primogenium abſumi, & retorridus in eo genitus humor in corporis ambitũ propelli? Quænam iſta, aut in quo alio morbo tã repentina perſpecta eſt humorum ſecretio, genitáve intemperies? In febre quidem peſtilenti, dum inquinati aëris inſpiratione repẽtè cordis ſpiritus contaminantur, laceſſitum cor ſuæ affectionis indicia carbunculum & bubonem foras eructat. At minimè tamen accenſa aut reſiccata ſunt viſcera. cor ſiquidem maligna quadam & inexplicabili qualitate obſeſſum ſæpe priùs exſtinguitur, quàm viſcerũ temperies poſſit permutari. Adhæc cedo, quæ intemperies vmquam contagioſa viſa eſt? Neq. verò ſi tubercula dura & vlcera exedẽtia Luẽ Venereã ſtatim excipiunt, idcirco ſanè horum principium iecur ſicca intemperie ſtatim laborat. Ea quippe nõ tam à iecoris vitio & noxa, quàm à malignitate cauſſæ, quæ humores in ſui naturam deprauat, proficiſcuntur. Itaq. calida & ſicca hepatis intemperies Luis Venereæ cauſſa eſſe non poteſt.

poteſt. Indignum certè fuit tanti philoſophi grauitate in re adeò aperta cæcutire. Aliorum ego omniũ opiniones, quę non niſi ſimplicem humorum corruptionẽ & exuſtionem proponunt, nihil moror: cùm vel ipſis Medicinæ tironibus ac tonſoribus notũ ſit, omnis generis ex humorũ putredine morbos ſine Lue ſuperioribus ſeculis graſſatos fuiſſe: nec iis remediis, quæ humorum putredinem arcent & emendant, luem Veneream bene vmquam fuiſſe curatam.

Vera Luis cauſſa efficiens.

CAPVT IIII.

EFFICIENS luis Venereæ cauſſa occulta eſt, & venenata qualitas atq. pernicioſa labes attactu & contagione contracta: quę licet leuis admodum & ferè corporis expers ſit, ſenſusq. noſtros effugiat, nõ ſimplex tamen & ſolitaria exſiſtit, ſed in humore aut alio quouis corpore inhæreſcit; quo vt ſubiecto quodam & vehiculo vtitur. Quî enim poſſit corpori noſtro vim inferre virtus incorporea? Huius perniciei vis & efficacia diutius aliquando in nobis deliteſcit, tempore tamen copioſis ſignis & argumentis ſe

prodit.

prodit. Vt enim rabidi canis aut ſcorpionis, ita huius venenum ab ea ſede, quæ ſit primùm contagione inquinata, ſenſim in omne corpus ſpargitur, contagioſorum morborum naturam & conditionem imitatū. maximè autem Venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit, & eius frequentatione propagata eſt Lues in hominū genus, & ex vnius impuritate & inquinamento ſenſim in vniuerſum orbem diſſeminata, miſerabile ſcortorum flagellum. Itaq. qui Venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis Luem contrahit: nutrix, à qua infans pollutus lac ſugit, à mammis: obſtetrix, quæ infectæ pariēti opem tulerit, à manu: infans à vitiata nutrice altus nunc ab ore, nunc ab interioribus: condormiēs inquinato ſudore diffluenti, à cute & à ſummis partibus: qui effuſiore oſculo ſaliuam exceperit, ab ore. Huius tamen veneni vis, quia eſt hebetior, non niſi in apertam nudamq. partem ſæuit. neq. qui iam inquinatus eſt, alium halitu ſolo, ſed liquore de ſe in alterius corporis partem epidermide nudatam reiecto contaminat. à qua malum prorſus initiū ſumit. Partium, à quib. Lues initium capit, aliæ aliis grauius vitæ diſcrimen inferunt.

om-

omnium exitiosissima est Lues, quæ ab interioribus & reconditis visceribus, aut à partibus obscenis inchoat: ceteræ leuiores & minùs periculosę. Cuicumq. particulę Lues primùm insederit, illic inhærescens pustulã excitat, interim & vlcusculum. inde longiùs prorepens radices figit, sensimq́. partiũ continuatione interiora subit, & ex prauo initio & quasi suscitabulo profecta paullatim propagatur & inualescit; dum non spiritus modò atq. humores, sed & carnem & partes solidas omnes peruagetur, & ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore omne corpus vastet atq. depopuletur. idq́. hac fere ratione. Cùm virus, exempli caussã, concubitu à pudendis madore perfusis initium habet; pustulas in his primùm & vlcuscula euocat contumacia, maliq́. moris. Vapor deinde aut spiritus ductu cauo pudendi introrepens (neq. enim credibile est, humoris quidquam eô subire) venæ cauæ sanguinem arteriæq́. maioris spiritum labefactat. tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc vasis spermaticis, renibusq́. affectis, gonorrhœa se prodit, qua virus velut eructando turpissimè eiicitur. Cùm exsecrandum malum iã iecur & ventriculum inuasit; leuis quidam

alui fluor subоffendit: moxq́. cũ iecore sanguis polluitur, cuius cũctæ postea venæ participes fiunt: eoq́. in artus, in cutim, in musculos disseminato, compressum maleficium atq. tacitum erumpit, prosiliuntq́. liuidæ rubentesq́. pustulæ, vlcuscula crustosa & herpetes, nonnullis caua vlcera atq. maligna, biliosis quidem phagedænica & exedẽtia, melancholicis cancrosa, pituitosis leuiora, sed fœdiora, & humore quodam mucoso fœtidoq́. manãtia: sanguineis crebriora carbunculi effigie: omnia quidem labris præduris, tumentibus & inuersis, quæ exesa carne ipsa etiam ossa depascunt, primùm tenella, qualia sunt nasi & palati; deinde solidiora, quæ putria cariosaq́. tempore excidunt. Ab iis cùm malum iam cerebrũ, summáq́. corporis arcem obsidet, multa superuacua pro partis cõditione pituitosa colligi necesse est. quæ si interclusa capite contineãtur, magnum & acerbum dolorem cõmouent. Sin foras sub cutim capitis promineant, vel in articulos vel artus deturbẽtur, cruciatus excitãt immanes, ac diuturnos, qui noctu maximè ingrauescãt: aut tophos præduros scirrhososq́. tumores, haudquaquam tamẽ doloris expertes, progignunt. Quamquã enim pitui-

pituitosa videtur materia, veneni tamẽ maleficio perfusa acrimonię particeps est. Hinc sub ossium membranas se recondens tum acrimonia, tum distentione dolorem excitat: in ossium verò substantiam per tenues quasi tubos sese inferens, illa diffundit dilatatq. in tumorem, quæ tandem carie consumpta putrescunt. Si minùs acris materia & mordax cutim non exedit; ad pilorũ radices effusa malignitate aut venenato vapore effluuium cõcitat: quo pleriq. visi sunt sine capillis, sine supercilio, sine barba, sine pilis, qui postea repullularunt. Cùm tamen multa vbiq. sint huius perniciei signa, nullũ tamen cernitur in vrinis: neq. ex iis quisquã aut hoc aut aliud vllum veneni genus possit deprehendere. Iam verò hæc paucula de lue Venerea si acriore iudicio studiosè obseruaremus, cui nõ perspicua fuerit eius pernicies, quis eam veneni participem infitiabitur? Si enim minima eius portio in totum corpus disseminata serpit non aliter, quàm quæ à canis rabidi morsu infertur, posśitne esse veneni expers? Non enim in externas duntaxat, quæ sub aspectum veniũt, verùm etiã in interiores quasq. partes, in ipsaq; viscera penetrat, quę dissectis mortuis compa-
rent

rent pustulis vlceribusq fœda. Itaq. hoc in morbo, aliisq. venenatis plurimos videas captiosa eaq. admodũ inani ratione falli, quòd dum vident symptomata hæc omnia cũ humoris cuiuspiam vitio insultare; nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiunt, neq. acriore animi acie perscrutantur, num aliud quippiã in humore subsit, in quo præcipua affectionis caussa consistat: quale procul dubio, si sensu non cernimus, potest certè ratione ac intelligentia comprehendi. alioqui in maxima rerum ignoratione versamur. sed de his aliàs. Hác luem nulli adnasci, nisi contagio qui se polluerit, diximus. quod quoniam in concubitu solet euenire, pueros & senes aut alioqui coitus expertes rariùs occupat: sæpius & facilius, quo quis salacior, & in Venerẽ est procliuior. qua de re & à partib. obscenis sæpissimè incipit. licèt & interdum ex aliis plerisque, vt dixi, locis expullulet, quib. labes contagioq. fuerit aspersa. Inquinatur autem dumtaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui sit lõgè impurior: à simili verò, vel minus impuro numquam. Æquè impuros citra offensionẽ congredi licet: & vterq. tamen alium puriorem cõgressu labefactat.

Hauritur etiam interdũ Lues è ſcorto, quod nondum ſit inquinatum, cùm quis cum eo volutatur mox ab alio impuro ſcortatore. Impuritas non ex cute ſpectatur, quòd ſæpe inueteratæ luis fermentum intus reconditũ ſit & abſtruſum. Iam quos corripuit, vt quiſque viuit, ita eũ aut citò deſerit, aut diu tenet, & in totum abſumit. In Italia & Hiſpania ac ſicubi præterea ſobrij ſunt homines, mitior: in Germania propter crapulã & victus intemperantiam, vt diutius hæret, ita prehenſos infeſtiſſimè torquet & acerbiſſimè affligit. Secundo loco ſunt Galli.

Luis ſpecies, ſigna & ſymptomata.

CAPVT V.

LVIS differentias ſpeciesq. nonnulli, quib. ſymptomatum quàm eſſentiæ maior cura fuit, varias multiplicesq. ſtatuerunt. Vna tamen & eadem eſt eſſentia totius: ſed variis diſtincta ordinibus, vt alia leuior ſit, alia grauior. Eſt & corporum, in quæ illa incidit, permagna varietas. Ac vtraq. ex cauſſa fit vt lues alia leuiorib. alia grauiorib. ſymptomatis exerceat. Omniũ leuiſſima eſt ea ſpecies, qua ſolũ capitis & barbæ pili ſenſim

citra vllam corporis effusionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodam vapore consistit, qui in corporis summa diffunditur ad pilorum radicem. Atq. vt ephemera febris à putrida, ita & hæc species distat à ceteris. Altera paullo deterior est, qua cutis vniuersa crebris maculis minimè tuberantibus aspergitur, iisq. paruis lentiginis instar, ac modò rubris modò flauis: quæ non ante deleri extinguíve possunt, quàm morbi radix sit euulsa. Hæc in tenuissimo sanguine virus habet: quàm nulla alia grauiora sequũtur symptomata. Tertia species grauior, ac iam vera Lues est. Hac rubræ aut flauæ pustulæ primùm quidem circa frontem ac tempora, poneq́. aures, dein in capite atque etiam in reliquo corpore erumpũt & extuberant rotundo schemate, siccæ sine pure, quæ dein sicca crusta obducuntur: atq. si negligantur, serpunt in ambitũ, excauantq́. cutim, dum ex pustula verum vlcus fiat: quod ferè virulẽtum est, ac sordidum. partes quæ ad podicem, nares atq. fauces sunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari solent. Emergunt autem hæc, cùm iecur ipsum, atq. sanguinis humorumq́. massa labefactatur. à qua protinus carnosæ mollesq. partes detri-

mentum capiunt. Quarta nis ſpecies ſuccedit, cùm iam inualeſcens Lues ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas ac neruos adoritur. In his iam vitiatis excrementa multa, craſſa quidem ac glutinoſa pro partis conditione; ſed tamen maligna congeſtione accumulantur. quæ nonnumquam in tendones, ſæpius inter oſſa & perioſtea confluunt. Hæc cùm vel membranã ab oſſe diuellunt, vel eam maligna acrimonia feriũt; cruciatus cient implacabiles, qui noctu ferè ingraueſcunt. Ab his demum coaugmentatis præduri tophi cum cruciatu multò grauiore ſuccreſcunt. Eadem porro cùm in oſſe figuntur, id amplificant, diſtendunt, atq. exedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem verò corpus vigiliis, diriſq. cruciatibus confectũ & atrophia marceſcens, vita deſtituitur. Quæ Luis natura ac conditio, & quibus illa ordinibus tamquã differentiis diſcreta ſit, ex his conſtat. Iam certa eius ſigna, quæ cauſſæ efficientis ſymptomata ſint ſparſim propoſita, ſeorſum enumeranda, & in epilogum coartãda ſunt. Itaq. ſi capillorum aut barbæ defluuium citra morbum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis inſtar, modò rubræ

brę, modò flauæ per cutim vniuersam exortæ sint: lues Venerea contracta est. idq́. certiùs constat, si vel in pene vel in inguinib. ἐπιφαινόμενον aliquod præcessit. Eadem sententia ferenda est, si rubræ, aut flauæ aut liuidæ pustulæ circa frontem & tempora, poneq́. aures, dein in capite & podice ac reliquo corpore extuberant rotundo schemate. quæ cùm initio siccæ essent & sine pure; dein sicca crusta obducuntur, aut etiam exulcerantur, excauanturq́. & in vlcus sordidum rotundum ferè degenerant. Sed omniũ harum pustularum & vlcerum ab aliis simplicibus distinctio vix planè & ad vnguẽ litteris explicari potest: oculorum intuitu & frequenti aspectione cognoscenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingrauescentes non in articulis, sed in mediis artubus affligunt, in quibus etiã tophi præduri inter ossa & periostea ex crassa lentaq. materia succreuerint; aut etiam carie, consumptum os est exesumq́;: Lues iamdiu cõtracta est. Horum multis aut aliquibus tandem comparentibus, Lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video symptomatum multitudinem inter Luis signa reponere. quæ quoniam illius propria non sunt;

cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vſu confirmatis, caliginem offundunt. Quorſum autem attinet laſſitudinem, proſtratam appetentiã, ſomnolentiam, faciei pallorem, linguæ ſcabriciem, aliaq. innumera, ſine lue quotidiẽ affligentia inter Luis ſigna recenſere? Iã verò cùm clanculũ ſæpe ſerpat Lues, hæreatq. in corpore diutius, nullis ſignis prædictis cõſpicua, illius ab aliis affectibus internotio, atq. dirẽptus accuratè tradendus. Itaq. cùm ex dubiis ſignis de Lue ambigitur, eius origo eſt altiùs inueſtiganda, & partes omnes adeundæ, à quibus initium habere poteſt. Et quoniam non niſi attactu cõtrahi poteſt: neceſſe eſt, vt labes aliqua in ea parte primùm comparuerit, per quam inſertum eſt virus. Quendam exempli cauſſa ſtatuamus, multos iam mẽſes de ſcapularũ & occipitis dolore, noctu quàm interdiu grauiùs affligente conqueri: qui iuſtis purgationibus & topicis remediis non ceſſerit. Cùm dolor externus ſine manifeſto tumore aut abſceſſu tamdiu afflixerit, frigidum ex capite humorem eò confluere ſenſim, aut certè partis vitio & imbecillitate gigni, cumulariq. neceſſe eſt. Qui tantùm à viſceribus in par-

tes externas pellitur noxius humor siue tubercula aut pustulas excitet, siue scabiem, siue per vniuersum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces, non noctu excãdescentes, sed qui dumtaxat circa partes membranosas cumulatur. Luis enim initio ex interioribus noxia materia ad cutim pellitur: quæ postea in tubercula & pustulas erumpit: nullus tamen ante affligit dolor, quàm circum membranas venenata qualitate iam perfusas vitiosus humor *venenata & maligna* congestione coaceruatus sit. Et in hydrope Anasarca licet totius corporis habitus cruciatibus distendatur, nullus tamen aut obtusus admodum dolor est, vt nec in tumoribus pedum œdematosis, circa finem diuturnarum febrium contingentibus. Vtrum verò frigidum hunc humorem simplex partis intẽperies cumulet, an qualitas potiùs maligna ei perfusa, inuestigandũ diligentius. Perscrutandum ergo num ante hos dolores, quidquam in partibus obscenis comparuerit. Emergũt autem in his pustulæ, vlcera maligna, viruléta, gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametsi nondũ lues Venerea dicuntur, sunt tamẽ rudimentum & veluti character eius impendentis.

quorum ſi quippiam præceſſerit, quod poſtea quibuſdam remediis fuerit ſublatum, quoniam tamẽ ſcapularum dolores diutius perſeuerant, venenatæ cuiuſdam qualitatis inde relictæ ſuſpicio eſſe debet: quæ ſolidas partes iam obſidens ac illarum concoctionẽ peruertens, excrementa multa cõgerit, eaq́. craſſa & maligna, quæ doloris cauſſa ſunt efficiẽs. & hîc communia omnia diſtillationum remedia cõueniunt. Si vel in faucibus vel in ore vlcus, vel excoriatio, aut quauis alia corporis parte contagione aliquid inhæſit, eadem eſt ferenda ſententia. Licèt enim reſiccatum fortaſſe fuerit vlcus, non eſt tamen mali radix euulſa, ſed ſenſim interiora vaſtans, tempore ſui teſtimonia profert. Suſpicionis porrò occaſionem confirmabit, ſi circa os tibiæ, aut brachij, aut frontis, aut alterius partis alicuius humor in callum aut tophum concreſcens, nocturno dolore fatigans, exſtiterit. hic enim non aliunde naſci ſolet, & huic morbo familiaris eſt. Quòd ſi prçterea inunctiones ex hydrargyro çger expertus eſt: multò erit certior cauſſæ interioris coniectura. At verò ſi iſtorum nihil præceſſit, ſed ſolitarius dolor eſt; cauſſæ internotio difficillima exiſtit: quam tamen hac ra-

tione

tione aſſequi licet, ſi dolor, cuius cauſſa inueſtigatur, vel in articulis, vel mediis artubus & muſculis ſedem habet. Qui in articulis, vel circa hos exſiſtit, fixusq́. eſt: nõ Venereus, ſed vel Arthriticus, ſi conſuetus eſt, ex interuallis repentè inuadit, paullatimq́; ſoluitur: vel à ſimplici eſt defluxione. Non enim Venereus dolor articulos (id pace multorum dixerim) ſed medios artus obſidet. In quibus etiam diximus plerumq. tophos ſuccreſcere, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri radio, & cubiti oſſe, in parte priore tibiæ: nõnumquam & in aliis quoq. oſſibus. Iam verò ex iis qui in mediis artubus fiũt, qui breui paruoq́. tempore exoriuntur, à defluxione ſimplici ſunt, quæ repentè è capite eò labi ſolet: cuius etiam fons antea fortaſſe fuerat deprehenſus. Qui verò ſenſim multoq́. tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paullatim congeſſit, Luis materiam redolent. atq. idcirco cunctandũ eſt, dum alia ſe produnt ſymptomata. Neq. enim incogniti & nondum planè perſpecti affectus tentanda vmquam eſt curatio. Solent enim complures admiſſum ſcelus conſtanter denegare, dum dolorum vehemen-

tia & ingenti ſymptomatum turba conuincantur. Sed de his ſatis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrum.

CAPVT VI.

QVI omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem ſunt aggreſſi; neglecta eius eſſentia, horũ duorum ſymptomatum, tuberum nempe & vlcerum tantũ curam habuerũt. Ac primùm cùm illa corpus depaſcebantur, cauſticis comburere conati ſunt. Dein quia vno exſtincto, noua renaſcebantur, permulta excogitauerunt vnguento eodem reſtinguere omnia, in aliarũ puſtularum & ſcabiei modum. Aliter atq. aliter hoc tentabãt, verùm nullo quiſquam effectu, argentum viuum qui nõ addidiſſet. Huius enim vſum aui noſtri ex Arabũ ſchola deduxerunt, quos cõſtat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoëthea coërcenda, atque ad ſcabiem omnem ſiccam feliciter vſurpaſſe. Itaq. eo cum aliis quibuſdam oleis & pulueribus in vnguenti formam concinnato inungebant brachiorum & crurũ iuncturas. alij & ſpinam & ceruicem: nonnulli

etiam

etiam tempora: item & ventrem. atq. iterũ alij vniuersum corpus. Quibusdã semel die, quibusdam bis: nonnullis tertio iterum die; nonnullis quarto. Claudebatur æger in æstuario, quod calebat assiduè atq. intentissimè, alij viginti, alij triginta totos dies, nonnulli plures. perunctũ lecto, qui intra æstuarium sternebatur, apponebant, ac multa superiecta veste sudare cogebant. Empiricam hanc curãdi rationem hactenus secuti sunt Medici & Chirurgi ferè omnes, non sine magno Reip. detrimento. Tanta siquidem huius vnguenti crudelitas est atq. ferocia, vt secundo statim aut tertio die lãguescere incipiat æger. quippe quod in summo corpore est, & in toto corporis ambitu, summa sua tenuitate colliquat ac dissoluit, ac tandem extrema refrigerandi, qua pollet, facultate, ad interna repellit: inde in ventriculum & thoracem, è quibus deinde sursum partium continuatione ad gulam & os compellit, tãta tamq. violenta iniuria, vt dentes quibus, vt & cerebro peculiariter inimicum est, statim omnibus vacillent, ac nonnullis liuidi decidãt omnes. Quædam è corpore per sudores dissipat: quædam purgatoria vi in aluum deturbat magnis torminibus. Atq. vt pau-

paucis complectar, omnib. certè, qui ita curantur, exulcerantur fauces; lingua, & palatum intumescũt; gingiuæ, dentes vacillant: sputum per ora sine intermissione profluit, omni prorsus fœtore olentius, tanto contagio, vt labia eius contactu vlcus contrahant, & intus buccæ vlcerentur. frigefacto stomacho, & turbato fœtore, appetentia cibi destituuntur ægri: cumq. siti intolerabili crucientur, vix tamen bibere possunt, os alioqui totum vno occupãte vlcere. Quinetiam lingua balbutiem, aures surditatem contrahũt nõnullis immedicabilem. Fœtet omnis circum habitatio. Atq. adeò durũ est hoc medicationis genus, vt perire morbo complures malint, quàm tanto periculo tam acerbo discrimine leuari. quamquam vix centesimus quisq. leuatur, recidiuo vt plurimum ægro. Recidiua rarò similis est radici: neq. iisdem symptomatis exercet, sed ferè distillatione, arthritide, tophis vel ossiũ carie. Neq. pari cõtagione eos, cum quibus societas est, afficit; quòd humoris furor & impetus illis auxilijs repressus sit, etiam nondũ mali radice reuulsa. tẽpore siquidem ea reuirescit, recurritq. interdum post annum vigesimũ, aut etiam trigesimum: tantoq. interuallo mali

mali fomes, quasi sepultus, delitescit: Et nihilominùs, qui tum expertes mali, prorsusq́. expeditos se putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolemq́. gignunt ea Lue conspersam: indicium sanè, tum téporis mali fermentú in venis, in ipsisq́. partib. reseruari, &, vt dicere solēt, in ipsis quasi medullis delitescere. Est igitur omnium curationum acerbissima, quæ huiusmodi perunctione fit: & in ea miserrimum hoc quoq. est, quod pleriq. omnes qui sic medentur, Medicinam non callēt, sed vt audacissimus quisq. aut in aliis vidit, aut ipse tulit, ita medicum agit, vno quopiam ad omnes vnguēto vtens, &, vt ille ait, vno collyrio omnes persanans, nullius neq. temporis neq. corporum qualitatis habita ratione. Si quid accidat interim ægro, consilij inopia, quid suadeat non habēs, morbi peruicaciam & malignitatem arguit, quæ non nisi iterata vnctione tolli possit. Hinc alius bis, alius ter aut quater, nonnulli decies, alij etiam vndecies aut duodecies eam curationem experiútur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo, vt credi possit, nimium viuendi cupidos, qui non mori maluerint, quàm sic vitá proferre. Multis namq. ad vertiginem, quibus-

busdam ad insaniam vsq. infestatur cerebrũ post curationem. Tremunt multis non manus tantùm, sed pedes etiam & vniuersum corpus, aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem vitã. Multos in media curatione interire vidimus, dum carnifices illos hypocausto plus æquo calido includunt: in quo illi salutis, quam sic adepturos se esse sperãt, studio patientiùs consistunt, donec resolutis caloris vehemẽtia spiritibus ac defectis cordibus mori se non sentiant. Alios vidimus, intumescente ad fauces gutture, cùm exitũ nõ haberet sanies & spiritus, suffocari: quosdam cum meiere non possent, alios exorta dysenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita conualescunt: iiq. validi ac robusto corpore, quib. malũ inter initia consistit, solusq́. corporis spiritus vel humor, non autem partiũ substantia obsidetur: atq. illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis affligũtur. Nam cùm initium præterlapsa Lues ipsam iã partium substantiam obsidet, vt argentum viuum pustulis, vlceribus, tophis, doloribus, aliisq́. symptomatis tanto periculo opem ferat; mali tamen radicem haudquaquã euellit. Et si quod iuuamẽtum eius adferat vsus; id profectò vix ad paucos menses ne dicam dies

dies durare consueuit. Pro hac tam acerba, tamq́. periculosa curatione, Chirurgi Naturæ arcana penitus (si diis placet) intuiti, veluti pro aris & focis decertant. Nec inuēta meliore fruge, glandibus etiamnum vesci desinunt, veriti credo, ne vel ipsis de suo aliquid decedat lucro, vel à iuniorib. aliquid didicisse videantur. His ego ad Solem cæcutientibus longū Vale præfatus, quæ de hydrargyro sentiam, paucis exponam.

Hydrargyri vires.

CAPVT VII.

HYDRARGYRVS summa partiū tenuitate præditus tantam vim purgandi sortitus est; vt ne vstionem quidem, ea spoliari, priuariq́. possit; sed quod aliorum purgantiū nulli concessum video, in eius cinere supersit ea multo etiam, quàm antea vehemētior. Purgat autē peculiari & sibi insita proprietate crassum lentumq́. mucum, atq. ipsam pituitam, deinde consecutione quadam bilē vtramq. Crassum hunc lentumq́; mucū cùm ex corporibus vel exquisitè sanis eo perunctis detrahat, tendones, membranas, neruos aliasq́. partes solidas dissoluere videtur:

tur: atq. propriã ipſorum ſubſtantiam colliquare, & in eam materiam cõuertere, quam ex ore ſtillare manifeſtè cernimus: carnoſas verò & molles in ſudores digerere, totiusq́. corporis conſtitutionem adeò peruertere, vt diu poſtea nõ niſi craſſum lentumq́. mucum vel ex puris alimentis proferat. Sed ne oſſib. quidem, ſi quis ſæpius vnguine ex eo illitus fuerit, vel eius vapore, aut cinnabaris eius ſobolis ſuffitu, pepercerit. Siquidẽ dentes eo ſæpius inunctis ſtatim poſtea vacillant & liueſcentes marceſcunt. alia verò craſſiora cariem parte quadam contrahunt, quam ferro excidens guttulas argẽti viui tremulas non raròipſe comperi. Quamquam autem vt & reliqua omnia validiora, ita Hydrargyrus nonnumquam ſupra & infra vacuat nõ intra corpus modò aſſumptus, ſed etiam foris inunctus; maximè tamen & propria vi ſupra purgare natus eſt, & humores omnes præſertim craſſos & lentos ex corporis ambitu, & vniuerſa mole primùm in ventriculum & pulmones regerere, ex his deinde in fauces, tandemq́. in os compellere, non quidẽ vomitione, ſed continua mucoſi ſputi profuſione. Vnde & Saliuatio vulgo dicta noua hæc & veterib. intentata purgationis forma.

forma. At hęc quidem foris inuncto hydrargyro, numquam intrò sumpto, tẽtatur purgatio. quæ quoniã inchoata semel in multos dies velis nolis producitur, imbecillis viribus quisquis illam promouerit, in certum vitæ discrimen laborantem adducet. Rectè Dioscorides argentum viuum seu facticiũ ex minio, quod cinnabaris dicitur, siue minerale in argenti-fodinarum tectis stillatim cõcretum, aut per se in metallis repertum, potum vim pernicialem habere cẽsuit: eius vsu grauissima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, vrinam supprimi, corpus intumescere, plumbeamq́. deformitatem concipere testatus. Ac Galenus suspectum eius vsum ita meritò abhorruit, vt interimat necne sumptus vel admotus, periculũ numquam facere voluerit: nec deniq. ex veteribus Græcis in Medicinæ vsum tam periculosum pharmacum inducere quisquam est ausus. Quod igitur ex Arabum Medicorum sententia à multis argẽtum viuum vel exstinctum cum aliis sumi intrò posse dictitant, suaq́. vt interpretantur, instabilitate & grauitate, mox vt ingestũ est, ad aluum deuolui, reddiq́. sincerum nullo ventriculi aut interaneorum vulnere minimè recipiendũ

 censeo.

censeo. Multo minùs vero consentit, quod Antonius Musa multis litterarum monumentis clarus scriptum reliquit, infantium lumbricos argento viuo propinato tutò sese enecasse professus. Nec, si puerorũ pediculos vnguento ex hydrargyro in capite parte neruosa & frigida mulierculæ nullo discrimine interimunt, idcirco sanè statim licuerit argentum viuum, cuius solo vapore non homines solũ perculsi, sæpe stupidi ac prorsus veternosi redduntur, sed aues quoq. omnes repentè mortuæ concidunt, intra corpus assumere. Quid igitur de his sentiam, expertusq́. sim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare vidētur, qui hydrargyrum quouis modo præparatũ tutò ore porrigi posse contendunt, quàm qui venenatum adeò & humano generi ita periculosum existimant, vt à remediorum etiã externorum censu prorsus sit expungēdum. Nam tametsi fortasse intro-sumptum ventriculum & interanea, pondere non exulcerat, sicut neq. plumbei sclopetorum globuli, (siquidem hi diu interdum in corpore hęrent sine incommodo, dum sibi viam & exitum pondere suo pararunt) alia tamē ingenti frigore, quo os præsertim vētriculi lædit,

dit, alia eaq́. multo grauiora, venenata sua qualitate ac malignitate symptomata concitat, iis non dissimilia, quæ sumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus est. Erat is distillationi è capite interdum in ceruicē & scapulas, interdum in pedū articulos obnoxius: qua tamen superueniēte iustis vacuationibus haud ægrè liberari solebat. Huic à me iam dolorib. liberato Empiricus quidā plumbi puluerē aduersus Arthritim ita commendauit, vt in eo solo eius recurrentis præcautionem positam esse statim persuaderet. Cuius idcirco vsum amplexus pulueris eius sesquilibram ex iusculis, ex vino, & pyris coctis aliisq́. cibis saccari loco dierum quindecim spatio absumpsit. Sed dij boni: quot quantaq́. incōmoda statim persensit! Dysenteria crudelis febri stipata die duodecimo exorta est cum grauissimis non ventris solùm, sed & ventriculi torsionibus ad eam spinæ dorsi partem, in quam os ipsius incumbit, pertinētibus. Ventriculi tanta dissolutio, tanta oris oblæsio, subsecuta est, vt ne contactum vel blandissimum ferre posset. Et quęcumque ingerebā-tur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa mox reuomebā-

 tur.

tur. Inde ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderẽtur. Sedata dysenteria, graues illi ventris, lumborũ & ventriculi cruciatus dies xx. perseuerarunt cũ incendij interni molestiss. sensu, totidemq; noctes peregit insomnes. Atq. hoc temporis interuallo licet sitis ipsum non valde exercuerit, appetentia tamen semper prostrata iacuit: nec aluus quidquam nisi vel clystere, vel cathartico medicamento proritata reddidit. & quæcumq. tum infrà tum suprà aut spõte aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia. suam illam qualitatem internis partibus pertinaciter adeò impresserat. Interim exorta ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac sanguis sedata dysenteria ad febris curationem reserata vena detractus, totus flauus biliosus ac spumosus deprehensus est. Hæc tam grauia tamq. periculosa symptomata si plumbum non tã pondere aut insita frigiditate, quàm occulta quadam eaq. inexplicabili malignitate oblæsis visceribus inferre animaduertimus, quid de hydrargyro intrò sumpto censendum putemus?

Pictor quidam Andegauensis annos natus xxx. firma ac laudabili corporis constitu-

titutione non ita pridem hic agens anno M. D. LVII. manuum digitos grauiores solito, torpidiores, ægriusq. mobiles percipiens, paucis pòst diebus contrahi illos, conuellique sensit: atq. sensim indies magis ac magis aucta affectio est; dum incurui illi & pæne inflexibiles manerent. Quin & carpũ & brachia peruasit affectio, dum neruis tendonibusq. infrigeratis, humoreq. crasso imbutis admodũ torpida, cõuulsa, grauiaq. redderentur. Haud multò pòst idẽ pedes vitiũ sensere, sublata incedẽdi potẽtia. in his tamẽ vt neq. in brachiis neq. in manibus, non admodũ vehemens dolor affligebat. Misellus hic tot malis non satis, credo, diuexatus, aliud symptoma longè grauissimum ac crudeliss. incurrit. Dolor enim acerbissimus atq. atrocissimus vẽtriculum atq. hypochondrium vtrumq. occupare cœpit, sed qui ad totum vẽtrem pertineret. cui, cùm nec noctu nec interdiu intermittebat, clysterib. fotib. balneis, ac aliis quibusdam remediorum generibus, sed frustra, leuatio quæsita est. Vnicum tantùm in accessione inuentũ est solatium, tres quatuórve robustos homines ventri superpositos sustinere. Compresso siquidem ventre, paulo mitior cruciatus erat.

Vbi ſex, octóve dies, nonnumquá & duodecim miſer ille adeò fuerat diſcruciatus, ſenſim abeũte dolore láguidus quidé ac pęnè moribundus cernebatur, ſed qui ſtatim reſtituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rurſus ſimili acceſſione correptus proſterneretur. Viginti enim non ampliùs dies intermittebat. Atq. in acceſſionibus aluus ne validis quidẽ proritata medicaméta quidquá demittere poterat. quod ſi quátis quidquá demittere poterat. quod ſi quãdo cõtingeret; nigrũ omnino ac liuidũ ſtercus erat. Sed & in intermiſſionibus, quæcũque purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabiliaria omnia ac ſplenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationẽ celeberrimi quiq. Medici brachiorum & pedum reſolutioné ad cinnabrium, quo pictores non rarò vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille ſæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim ſuam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus imprimis inimicũ eſt, transmiſit. in quo frigefacto pituita multa tandem collecta eſt, quæ poſtea in tota brachia & pedes influens eorum tẽdonibus &
neruis

neruis symptomata his non dissimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidũt, excitauit. Et hæc sana fuit, me iudice, sententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda caussa quandiu laboratũ est? quot habitæ cõcertationes! quàm varia fuerũt Medicorum iudicia! Alius frigidam vitreamq́. pituitam intestinis firmiùs inhærescentem quàm vt facilè posset detergeri, in flatus resolui, doloremq́; colicum excitare contendebat. Alius bilem acrem, quam natura in intestina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illicq́. coërcitam certis cruciatibus inualescere, intumescere, & quoquouersum furibundè moueri iudicabat; atq. in ipso motus impetu tum distentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alij deniq. alias caussas astruebant: quas superuacaneum fuerit recẽsere. Etsi autem vnusquisque positæ à se & probabilibus coniecturis inuentæ caussæ remedia opposuit consentanea; nullus tamen potuit dolorem non dico in totũ tollere, sed ne aliqua ex parte quidẽ minuere, vel accessiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immò verò annos tres crudeliter excarnificatus, exsanguis tandẽ ac

planè tabidus vitam cum morte commutauit. In diſſecto huius corpore ſingula ad cauſſæ inueſtigationem inſpicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalẽ conſtitutionem præſeferre vidimus: nulla in cyſti fellis obſtructio: nulla in meſenterio humoris vitioſi congeſtio: nihil deniq. in vlla alia parte notari potuit, quod tantorũ fuiſſet malorum cauſſa. Omnes ſiquidem longè aberamus à ſcopo, & tota, quod aiũt, via errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modò extergeret, ſed etiam imprudẽs & incautus ore exſugeret, veriſimile eſt, vt è manuum digitis, partium cõtinuatione cerebro, totiq. generi neruoſo communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculũ & inteſtina, membranasq. omnes interiores non humectaſſe ſolùm aut frigefeciſſe, ſed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infeciſſe; quæ tantorum dolorum cauſſa occulta fuerit: cui non tam purgãtibus, quàm contrario erat antidoto ſuccurrendum. Sicuti dolores his non diſſimiles plumbei pulueris vſu concitatos, cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis aſinini vſu curauimus. Ratum ſit igitur ar-
gen-

gentum viuum & plumbum incomprehẽſa ſua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partib. internis inurere, vnde vix vmquã expediri queant: nec intra corpus vmquam ſumi debere. quod & alia obſeruatione conſtat. Populi qui ad Alpes habitãt, bronchocelis turgida guttura habẽt: id quod & nos aliquando vidimus, & veteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare eſt, quod Alpes metallorum venis, maximeq́. argenti abundant, per quas aquarum ſcaturigines emanant. aquæ autẽ vitioſa hydrargyri facultate imbutę ſuos tumores proferunt, quæ & dentib. & toti cerebro non parum obſunt. Qua ex cauſſa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alij intra biennium, alij citius vitã amittebant. Quamquam tamen hydrargyrus externis affectibus ſæpe auxilio fuit: quippe qui ſanguinis incendium, bilis ardores exeſionesq́. foris admotus mitiget, ſiſtat atq. compeſcat, ex iisq; nata vlcera perſanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis ſerpentem ſcabiem ſiccam, ad lichenas, ad pſorá ac lepram affectus ſanè perquàm rebelles nec aliis quantumuis accommodatis remediis obſequentes, magno profectu

illud aliis ritè permistum, vt proprio dicetur loco, vsurpauimus. Sed de his satis. iam de primis qualitatibus.

Argentum viuum aliud ex plumbo, aliáve materia fieri, aliud in argenti-fodinarum tectis stillatim concretũ inueniri, inter omnes constat metallicæ rei peritos scriptores. Verùm de eius temperie non parum inter se Medici dissentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & siccum existimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipso in illis legendo obseruationes litteris mandarunt, montes locosq́. omnes in quib. abstrusus delitescit hydrargyrus, ineunte vere crassis densisq́. vaporibus ac nubibus circumdari, altiùs ob sui grauitatẽ ascẽdere nequeuntibus, vixq́; vmquam aquæ penuria vel media æstate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, alias viriditate & venustate facilè superantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æstatis æstũ & siccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà sulphur, vitriolum, & sal calore suo & siccitate arida omnia & sterilia vicina loca reddunt. Adhęc arbores ad fodinas argẽti viui tardiùs multò quàm aliis in locis folia

emit-

emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui si fortè aliquando erumpãt; fructus certè ad maturitatem peruenire nequit. Postremò in fodinis, qui hydrargyrum legunt, aut præparant, nisi prudẽter & cautè se gerant, in neruorum contractionem facilè incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicę ignaris experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum & humidum esse testãtur. Sed ad alia pergamus.

Argẽtum viuum aliud facticiũ ex plumbo, vel, vt Dioscorides cẽsuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud spõte naturæ prouenit, legiturq́. in propriis fodinis. Illud originis suæ nondum immemor crassius & impurius, vt quod ad inaurandum, nisi accurata præparatione expurgatũ attenuatumq́. fuerit, accommodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præstantius, durissima quæq. metallorum corpora subit ac penetrat, secumq́. in his affusum retinet aurum. Vtrumq. tamen eiusdem esse naturæ, eodemq́. temperamento prædita, inter omnes constat. Quocirca si facticium ortus sui ratione frigidum sit, argentũ omne viuum frigidum esse necesse est. Sed ad eius opera & effectus oculos mentemq́. conuertamus.

tamus. Dolores quoſcumq. tum calidos tũ frigidos vi narcotica ſiſtit,& conſopit;perinde atq. opium: ſanguinis eruptiones omnes ſiſtit,bilis ardores exeſionesq́. retundit,& acrium omnium humorũ impetus cohibet: puſtulis vlceribusq́. ex iis natis opitulatur. Hæcne vllus ad cauſſam caloris participem referet? Sed mala, quæ corpori admotũ inuehere Auicennas cõmemorat, & nos longa didicimus experiẽtia, percurramus. Cerebrum neruorum principium ita refrigerat, emollit, & laxat, vt rheumatiſmis nulla aut leui admodum occaſione tentetur in poſterum.atq. ſi aliquando in aurem incidat,prę terquam quòd tanto frigore dolores excitat diuturnos,ſurditatem quoq. parit,atq. mentem peruertit, & ſua ſede dimouet: ſed, vt ſæpe,conuulſionem; qua conquieſcẽte, magna partis conuulſæ relinquitur grauitas; interdum vertiginem,ſępiſſimè epilepſiã concitat;nonnumquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri ſubſtantia nimiopere refrigerata commotaq́. Hæc ſi inunctus ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incõmoda,nonne impensè frigidus & humidus ſit oportet?

Faber quidã aurarius anno Chriſti 1556.

ſolius

ſolius hydrargyri vapore grauiſſima, quæ mox dicam, ſenſit incommoda. Is bis aut ter ad ſummum, dum argenteam ſupelle-ctilem inaurabat, hydrargyri vapore admiſſo imprudentiùs, ſtatim ſtupidus, veternoſus ac planè mutus euaſit. quæ in os indebantur, deuorabat ille quidem; ſtercus tamen & vrinam minimè exire ſentiebat, neq. ad aurem inclamantes audiebat. Exactis menſibus ſex accenſus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excuſſo torpore loqui cœpit, & quæſitis reſpondere, ſed perturbata omnia & confuſa. Remiſit die xx. poſt accommodatas vacuationes febris, & in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpidiq. ſenſus omnes remanſerunt, mensq. ex interuallis perturbata. Hîc quis opera non agnoſcit immenſæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nónne ex iis, qui vel vnguẽto ex hydrargyro illinuntur; vel eius vaporẽ aut cinnabaris ſuffitum admittũt, alios quotidie videas ſubitò reſolutos aut attonitos repétè concidere; quoſdam aſthmate anhelos, alios paralyticos, collo, manibus, pedibusq. tremulis vacillantes, alios ſurdos, reliquam vitam miſerè exigere? Hiſpanorũ &

Italo-

Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quàm fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi marcescunt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes asthmate pereũt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo quod sciam, animaduersam contẽplemur. Hic enim, si quis rerum euentus bene obseruet, nõ modò piтuitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora, partesq; omnes in primis carnosas suo frigore & humore lædit; verùm ita labefactat, & sua qualitate imbuit, vix vt corpus febre corripi possit, etiamsi multa scateat cacochymia.

Anno à Christo nato 1556. Coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarũ affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos ampliùs decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur percuratus; repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis os totum paulatim cõputruit, exesumq. est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque menynx eadẽ putredine absumpta, subiectaq. cerebri substantia in abscessum conuersa

uersa est;vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantũ parte,sed ex vtriusq.oculi angulis etiam stillauit:dentes exciderunt omnes. Hic tamen neq. febre corripi (incredibile dictu) visus est,neq.cibi fastidio multum premi,neq.extenuari, dum ad ventriculos cerebri vẽtum est.quo tempore mors repentè hominẽ diu miserè afflictum è medio sustulit. Alios cõplures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxisse sine vlla febre; nisi fortè dolorũ vehementia, aut vigiliarũ diuturnitate lentæ cuiusdam species inducatur. quæ etsi diutius perseuerauerit, non tamen, vt parum in his versatus existimare posset, in hecticam degenerat: sed remediis quæ Luẽ, eiusq́. symptomata tollunt, interdum etiam febri aduersis, delitescit. Huc quoq. spectat, quod Medicis in artis quidem operibus diu versatis & exercitatis, sed parum oculatis sæpe imposuit; eos qui vnguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè perferãt. Quæ omnia si quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio; nónne à frigida quadam

caus-

caussa hæc proficisci existimet, quæ nō modò corporis nostri natiuum calorem ita obtundit, vt ægrè postea catharticum è potentia in actū reducat: sed & partes omnes humoresq; ita refrigerat & humectat, & in similem sibi qualitatē alterat, vix vt vel medicamentorum vim sentire, vel inflammationem concipere possint. Summa autē hæc refrigerandi humectandiq. potentia nisi in tenui substantia consisteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ sunt sententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum esse, ex effectis, inquiunt, intelligitur: licet aliis quibusdam probabilibus rationibus frigidum esse appareat. Crassa quippe attenuat, incîdit, dissoluit, & in sudores dissipat, obstructa aperit, durissima quæq. penetrat, aliaq. multa edit opera, quæ non aliunde, quàm ab eius calore peti possunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris planè contraria. Verùm enimuero siquis hanc rem propiùs intuetur, efficientē istorum caussam aliò referendam esse, quàm ad hydrargyri calorē, intelliget. Etenim demonstratū est à philosophis & medicis, summas medicamentorum vires & facultates,

quæ caussæ sunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, sicco: alias à secundis, quæ à materia prodeunt, cuiusmodi est tenuitas, crassities, lentor & acrimonia: & alias à forma & occulta proprietate proficisci: eosq. prorsus cęcutire, qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærunt, nihilq. in tota arte præter intemperiem circumsonant. Itaq. argentum viuum summa partium tenuitate, qua vel durissima metallorum corpora subit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & sudores mouere credendum est. Piper & pyrethrum calidissima cùm sint; imbecilliùs tamen sudores promouent, quàm Guaiacū temperatum. minùs quoq. attenuant & incidunt pulmonum crassum lentumq. mucum, minusq. mēses promouēt, quàm Gentianæ aut Aristolochiæ radix, illis calore cedens. Sed quæret fortasse aliquis, quî fieri possit, vt in medicamento impensè frigido & humido materia insit summa partiū tenuitate prædita? quærendum quoq. fuerat, cur Opium adeò frigidum, vt narcoticorū sit vehementissimum, amarore gustantibus sit molestum. Multa crede mihi deprehendas in rerum natura, si singula bene exami-

nes, in quibus cæcutire humanum intellectum ſit neceſſe. Iam verò hydrargyrum vehementer humidum eſſe, non ſiccũ, præter ſupraposita, hinc colligitur: quòd praeduros ſcirrhoſosq. tumores præ ceteris omnibus emolliat, concretosq. diſſoluat: quodq. neruos omnes & articulos adeò relaxet & debilitet, vt omnem fluxionẽ facilè admittant; ſuſcitenturq. eius vſu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi ſpecifica omnis generis humores violẽter euacuat, rectè ex accidẽti exſiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obſtruentes, vel ad motorũ ſpirituum reſolutionem diſſipationemq. nõ ad argenti viui humiditatẽ aut vim & qualitatem maleficam referendos eſſe contendunt Chirurgi: & ad hoc argumentis vtuntur parum validis, quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi nõ Lue modò cõtaminati, ſed alij ferè omnes exquiſitè ſani, quicumq. argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiũt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito ſulphure cinnabarim decoquunt, vel qui inaurando vel alio quouis modo venenatum argenti viui vaporem

aut

aut cinnabaris eius sobolis suffitum, ore naribusq. exceperint. Tremunt etiam iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro sæpius inunxerunt, idq. sine momentanea ac effatu digna spirituum motorum resolutione, ac sine Lue Venerea. Non ita pridem inauratorem quendá inuisi, hominem alioqui robustum & quadratum, cui hydrargyri vapore ita cerebrũ, totumq. genus neruosum repentè affectum est; vt non modò brachia & tibiæ vehementer illi tremerent, sed ne stare quidẽ aut incedere, aut attonitũ caput & tremulum adtollere posset. Hic curatus standi ac incedẽdi vires paulatim recuperauit. Verùm cerebrũ illi graue torpidũq. remansit, & rheumatismis obnoxiũ. Occurrunt quotidie & alia eius generis symptomata, quorũ animaduersione intelligere est, vim summam inesse hydrargyro refrigerãdi, laxãdi, & molliẽdi, cerebro, neruis, tendonibus, mẽbranisq. omnibus in primis perniciosum. atq. idcirco hoc vix vmquá, nisi in calido et sicco corpore ad calidũ siccũq. affectũ vtendum, qua ratione mox dicetur.

Iam verò ex purgantibus medicamentis omnibus crassum lentumque mucum spuitione solus vacuat inunctus hydrargyrus,

Luisq́. incipiẽtis symptomata interdũ compescit. Chirurgi verum illius alexipharmacũ esse rati, reliquis omnibus remediis posthabitis, hunc medicis omnibus eruditis meritò suspectum & inuisum ad Luis curationem vsurpandum contendunt. At licet hydrargyro, vt suprà comprehẽsum est, eã vim insitam esse, eamq́. naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu è corpore etiã exquisitè sano crassum lentumq́. mucum spuitione violenter prouocet: quemadmodum sanè Agaricus, Scammonium, colocynthis tenues serososq́. humores insita proprietate vel ex sano corpore detrahunt in aluum: quoniã tamen malignam humoris qualitatẽ ipsumq́. Luis venenum iam fortasse solidis partibus tenaciùs inhærens atq. impressum, manifesta contrarietate, aliáve occulta proprietate non exstinguit, ipsius alexipharmacum aut antidotum dici non potest: vt neq. colocynthis distillationum antidotum dicitur: nisi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia, quantumq́. vel purgando vel aliqua facultate alia morbo cuipiã auxiliantur. quod tamen veterum auctoritas & vsus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota

enim

enim & Alexipharmaca propriè appellamus, quæ non quidem extrinſecus impoſita, ſed intra corpus ipſum aſſumpta tota ſubſtantia & occulta proprietate venenis reſiſtunt, atq. aduerſantur; ipſamq́. malignitatem exſtinguunt. Nam & lethalia venena, quæ deleteria appellantur, vbi in animalis corpus ingreſſa ſunt; totum id momento temporis immutant, ſibiq́. ſimili affectione alterant: ita ſanè alexipharmaca ſeu alexiteria, quæ venenorũ remedia & antidota ſunt, contraria venenis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant, & alteratioẽ à deleteriis impreſſam, exſtinguũt: non ſanè quod ſubſtantia ipſorum per totum corpus penetret (neq. enim poteſt tam paucus ſuccus tã breui tempore corporis interdũ maximã molẽ replere) ſed qualitatis diffuſione, qualis & extra nos à ſolis fulgore in ambientẽ aërem diffunditur, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conſpicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi ineſſe diximus, vt ne vſtione quidem depereat, ſed in cinere ſuperſit multo etiam quàm ante vehementior. Siquidem vſtione conſumpta exhauſtaq. aquea hydrargyri ſubſtantia, in

qua vis refrigerandi insidebat, etsi natiua eius temperies dissoluta est, manet tamen in cinere, quæ à forma nascitur vis purgatrix multo quàm ante efficacior. estq. is tũ vstione, tum aquæ fortis admistione acerrimus, hoc ab argento viuo differens, quo acetum ab eius vsta fæce. Hunc autem exhibẽt circumforanei, tonsores, scelerati impostores, non medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos, vel alios frigidos quoscumq. affectus, vt hydropem, febrim quartanam, idq́. granorum VIII. aut X. pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca. ac statim ex vniuerso corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, tanto impetu, tamq́. violento, vt exhaustis spiritibus, fractisq́. viribus, vel repentè moriatur æger, vel aliquot dies sine viribus, sine pulsu, sine voce iaceat mortuo persimilis. Os interdum totum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida: faucesq́. interdum ita intumescunt, vt æger ad multos dies nihil prorsus deglutire possit. Sic dum hęc scriberem, in mea vicinia scelestus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanę curationem tria catapotia ex eo et Mithridatio concinnata exhibens, iuuenem qua-

quadratum paucis diebus exorta dyſenteria & delirio è medio ſuſtulit.

Quæ ante Luis curationem obſeruanda.

CAPVT VIII.

ANTEQVAM agnitę Luis curationem aggrediamur, multa ſunt pernoſcenda. ac primùm, quãdiu ea afflixerit, & quib. ſymptomatibus ſtipetur. Recens quippe humores ac carnes tantum obſidens, aut vixdum ſolidas attingens, nullo graui ſymptomate, ſolis maculis aut puſtulis quibuſdam conſpicua, facilè curationem recipit ægriùs verò, quæ præterea doloribus & ſcirrhoſis tumoribus moleſta eſt. Omnium difficillimè, quæ confirmata, quæ oſſium carie ac partiũ cartilaginearum exeſione ſe prodit: quam in interioribus etiã viſceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus diſſectis notaui. Ab his conſiderandus venit totius affecti corporis habitus, et viſcerũ, prę ſertim verò iecoris conſtitutio & temperies. Nam qui ſicco ſunt & ſqualido corporis habitu, & os vẽtriculi debile nacti ſunt, mitiora, quàm qui frigido & humido ſunt corpore, remedia expoſcũt; vt qui raro & laxo ſunt

corporis habitu, quàm qui crasso & denso. Idem de his quoq. sentiendum, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & sicciorẽ contraxerunt. Hi enim omnes nec magnam inediã, nec validas exsiccantes vllas purgationes perferre possunt, cùm tenui bile & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atq. compungatur; vnde in graues stomachicas syncopas incidãt. Inspicere verò oportet, & qui in ipsis visceribus humores exsuperent. Nam si vel partiũ nutrientium insito vitio, vel viuendi errore & longa crapula, vel alimentorum impuritate & intempestiuo vsu illuuiem multã in primis venis & visceribus congesserint, quæ etiam inde in venas maiores effunditur, antequã Luis propria suscipi possit curatio: purgandum corpus sæpius est, & cacochymiæ focus prorsus exhauriendus, primùm quidẽ apozematis aliisq́. quibuslibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ destinatis. Ab iis deinde ad ea venietur, quę è venis maioribus aliquid etiam euellant: tandemq́, ad venæ reserationem. Quòd si quis temerarius & rei medicæ faciendæ ignarus cacochymia manẽte tẽtare audeat Luis curationem: vt ipsam (opus sanè quàm difficile)

le) tollat; corpus sanè variis affectibus in omne fortasse vitiũ obnoxiũ reliquerit. Non enim biliosa, melancholica, aliáve crassa illuuies circum viscera collecta tota in sudores digeri, dissiparíve potest; vt quę circũ mẽbranas, neruosas ac solidas omnes partes maligna luis congestione succrescit, sed tenuiore parte resoluta siccęscit impingiturq́. visceribus, ac tandem acrem malignamq́. qualitatem contrahens, ipsorum substantiam labefactat. Hinc profectò curata Lue lienis scirrhus comparet vel iecoris tensio: hinc & herpetes sæpius in manibus, nonnumquã & in aliis corporis sedibus maligni erumpunt: qui non nisi longa viscerum detersione, humectatione & refrigeratione mitescũt. Cõtrario errore tenentur, qui partibus externis iam impactam crassam lentamq́. materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atq. ita luem curare Veneream. Hi certè vẽtriculum & viscera omnia grauiter offendũt, ac multis symptomatis nullo pæne vsu laborantem conuellunt, eiusq́. vires adeò prosternunt, vt nequeat postea propriam curationis viam perficere. Neq. igitur, quæ in primis est corporis sedibus humorum illu-

uiem per vrinas, aut ſudores euacuare, neq. quod externis partibus tenaciùs iam inhæſit, per aluum reuocare tentãdum, ſed Hippocrati auſcultandum, Quæ ducere oportet; per loca conferentia, quò natura vergit, ducere monenti. At verò ſi per vniuerſum corpus fuſa iam ſparſaq. erit cacochymia, quæ tamen à viſceribus prodierit: non modò ante Luis curationem primæ ac ſecundę corporis ſedes iuſtis purgationibus identidẽ repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandæ; ſed & per totam curationem, ne quæ in affectis viſceribus denuo ſuccreſcant ſordes, diligenter prouidendum. Nam ſi bene habiti (vt rectè cenſuit Alexãder Aphrodiſæus) fameſcentes ſolito cibi vſu prætermiſſo bileſcunt, & materiam congerunt acriorem; multo certè magis, quibus viſcera latenti vitio & prima affectione laborãt, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaq. purgatione, quod ſic quotidie cumulabunt, extrahetur, vt vacuũ maneat ægri corpus, tutiorq. ſit alterius affectus curatio. Cõſiderãda & conſuetudo. Hęc enim nec ſanis nec ægris repentè mutari poteſt ſine diſcrimine. oportet igitur ad inſueta paulatim tranſire. Vidẽdum &, quod anni tempus ſit,

quæ

quæ regio, quæ ambientis aëris cõditio. Hæc enim ſi ad calidum declinârint; blandioribus agendum eſſe ſuadẽt: ſi verò ad frigidũ, validioribus. Ætas quoq. puerilis & ſenilis eandem indicationem præbent, ceteræ contrariam. Sed & ſymptomata grauia cùm ſuperuenerint, ſi vires ademerint, curationis ordinem peruertent, dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, ſed minus perfecta.

CAPVT IX.

QVAM paulò ante propoſuimus curãdi rationem, quæ argẽti viui inunctione fit, cùm inefficacem & parum tutam multorũ periculo experti eſſent maiores; aliam tentare aggreſſi ſunt. Itaq. purgabant validè ſępius: Deinde quibus competebat, ſanguinẽ mittebant: mox reliquias idoneis ſyrupis præparabant: quas poſtea purgationibus idẽtidem repetitis exhauriebant: ita Luis radicẽ multiplici pręparatione mitigatã penitus euelli citra vllam virium iacturam aut corporis noxam ſperantes. Hæc quidem curatio ſi vitium recens contractum ſit, ſolusq. ſpiritus aut humor cõtaminatus, interdum liberat.

liberat. at certè, si iam obsessa est partiũ substantia, impetum quidem & humoris furorem reprimit ac mitigat: sed qui postea crudeliùs excãdescat, sensim & clanculum radice altiùs defixa : ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium possit extirpari. Hoc igitur lenit, non caussam eorum euacuat: differt perniciem, non aufert. Interuenerũt & alij, qui ratione non admodum dissimili, tenui extenuãteq. victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex sancta Chynarũ radice corpus absumũt, humores detergunt, dissipantque in vrinas & sudores. Hinc necesse est pustulas & vlcera cum corpore siccari & sanescere, tophos preduros incidi atq. dissolui, ex hisq. natos dolores mitescere. At symptomata istæc putato; morbi verò essentiam multo diuersam, quæ illis abeuntibus etiánum tamquam radix solidarum partiũ substantiæ firmiùs inhærescit. Quocirca tametsi hæc, quàm superiores multò tutior & efficacior curatio; minimè tamen periculo recidiuæ liberat: cùm præsertim Lues initium præterlapsa ipsam partium substantiam obsedit. Itaq. quibus remediis, quaq. methodo vsurpatis perfecta compleri possit tãti morbi curatio, tradẽdum, vt nos quoq. Christianæ

Reip.

Reip. pro viribus consulamus. At quoniam hîc Guaiacũ causæ sine qua non, non cõmodè, aut citò perfici queat curatio, locum obtinet; de eius ortu & viribus priùs dicendũ.

Guaiaci inuentio, nomen & descriptio.

CAPVT X.

INSVLA quædam superioribus annis inter nouas terras & antiquis incognitas reperta est, ea parte Americę sita, qua longitudine in Septentrionem desinit. huic Spangiola à repertore Hispano nomen inditum est. Illius insulæ accolis omnibus Luẽ quandam, Venereæ hîc grassantis persimilem, aliquando familiarẽ esse, & endemiã, quemadmodum exanthemata & ecphymata hîc nobis, litteris prodiderunt.

Huius Luis vnicum remedium illis est ligni cuiusdam decoctũ. Quod cùm animaduertisset nobilis quidam Hispanus, illic Gallico morbo, quem in Hispania contraxerat, diutiùs & immaniùs distortus, eadem Medicina vsus feliciter conualuit. Cuius idcirco vsum postea in Hispanias attulit, primùm anxius ne non trãs mare, qualis in Insula, esset eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt

cerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huiacũ pronunciant insulares. Aiunt crescere, qua apud nos fraxinus proceritate, arborem teretem: folia habere plantaginis, neruosa, sed minora ac rotundiora & duriora, ac nuces gignere castanearum forma. Cortex huius cùm ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita densus, sed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno, externæ parti, nigrescens internæ, quã medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quamminima pars in aqua fluitat, sed mergitur continuò & subsidit. Duritie robur omne superat, & idcirco quamminimè hiat; neq. facilè videas, quòd rimas traxerit. Vritur ac inflãmatur odore suaui. ab accenso gummi profluit subnigrum, & prędurum, vbi refrixerit. Huius ligni sapor subamarus, miti acrimonia palatum ac fauces compungens: qui semel cognitus nũquam errare in dignoscendo sinit emptorem; vt neq. odor. Huius ligni quamquam vna est species, varij tamẽ ad nos mittuntur trũci, alij crassiores ab arbore, alij minores, vbiq. ferè albicantes à ramis decisi. Præferendum quod recens satis, non vetus aut cariosum existit, cui cortex proximè adhæret: quod quamplurimũ nigri

gri

gri habet, & veluti lineis quibuſdam colore fuſco per longũ interſectũ eſt: quod quammaximè pingueſcit, & pondere valet: Eius enim ſenecta leuitas eſt, & macredo. Fallitur itaq. Manardus ligni huius differẽtias conſtituens: truncos enim albicantes & prorſus buxeos acriores & odoratiores, atq. idcirco valentiores eſſe colligit: aliisq́. parte nigricantibus interna præferret, niſi decoctũ redderẽt & aſpectu turpius & guſtu inſuauius. Eſt enim lignum illud omnino buxeũ pæne inodorũ & inefficax, redditq́. decoctũ clarũ & limpidũ, nulla acrimonia fauces mordicãs, ſed vt cortex amarore moleſtũ. At quod intus multum nigri obtinet, vt odoratius & acrius, ita decoctum facit albidius, & minimè lucidum, plurimam enim obtinet reſinam, quæ aquæ incocta turbidam illam albidamq́. reddit. Sed & rationi conſentaneũ eſt, arbori quàm ramis maiorem eſſe vim: & quanto trũcus quiſq. radici eſt propinquior, tanto præſtantiorem eſſe: ac rurſum qui ab arbore nec ſenio marceſcente, nec recẽs orta decidũt rami, iis qui à modò natis aut ſeneſcentibus, multò eſſe præſtantiores & efficaciores. Præcipiunt nonnulli fugiendum eſſe vſum eius, cuius trunci afferuntur

ma-

magni, & valdè crassi, vbiq. nigri. id enim contingere senescentibus arboribus, vt succo destitutæ paulatim nigrescant. At verò cùm omnes eos truncos experiundi gratia sæpius dissecuissem, ac nõ modò gũmi multis locis concretum deprehendissem, sed etiam è ligno accenso profluere vidissem; eius decoctum vsurpare cœpi, quod vt maximè crassum & albidum, ita omnium efficacissimum longa experientia deprehendi. Quocirca hoc ego vel natali solo, vel arboris parte, non solo senio ab aliis differre existimo, eiusq́. vt maximè succulẽti vsum in primis commendo. Iam verò cùm in multis insulis reperiatur; nullius tamen litteris certè proditum est, ex qua mittatur præstantius. Video magnam copiam albicantis, quod imbecillius diximus, perexiguam nigri ad nos vehi. Hoc mercatores ab insula Ioanni sacra, illud tum ab insula S. Crucis, tum ab insula S. Dominici adferri asserunt. Itaq. Guaiacũ aliud ab alio differt, vel pro arboris parte è qua deciditur, vel pro solo in quo ortum incrementumq́ue sumpsit, vel certè pro ætate.

Guaia-

Guaiaci vires.

CAPVT XI.

CVM medicamentum vnumquodq. calidum aut frigidum, humidum aut ſiccum ad corpus humanum dicatur; quòd ipſum per ſe ac ſemper calefaciat, refrigeret, humectet, aut ſiccet: Guaiacum temperamẽto calidum & ſiccum exiſtimandum eſt. Si quis enim ramentum aut puluerem diutius mandat; caliditatem quandam percipiet, acrimoniæ participem. quin & externa vlcera, ſi eius decocto, aut bullientis ſpuma illinantur; diu poſtea calor, & acrimonia quædam ſentietur. huic opinioni ſubſcribunt odor & ſapor. Nam vt auctor eſt Galen. 11. Simplic. cap. v. odorata omnia calida eſſe certum eſt. fit enim, vt ſcripſit Ariſtoteles, à vaporatione odor ſeu exhalatione quapiam: quorum vtrumque caliditatem arguit. Hęc autem cùm temperata ſint & mitia; temperatam & mitem caliditatem declarant; quæ ſecundi ordinis initium non tranſſcendat. Eſt enim ſecundo ordine calidum, frigidũ, humidum, ſiccum medicamentum; quod manifeſtè ſuam qualitatem imprimit: primo verò, quod obſcurè. Non tamen vt qui-

busdam placet, siccitas in eo obscura est, vt in primo ordine subsistat. quin potius secundi finem assequi ex manifestis morborũ humidorum curationibus opinor. Quamquam verò Guaiacum calidum deprehenditur & siccum; est tamẽ humiditatis cuiusdam particeps, maximè parte interiore nigra, præpingui, & resinacea, qua viscerum & partium solidarum humidum primogeniũ conseruat & alit. ventremq́; lubricum facit, præterquã dũ sudores promouẽtur. Quod si cuiquã mirũ videatur; veteres consulat artis proceres, qui medicamentũ vnũ & simplex pluribus interdũ, iisq́. planè contrariis pollere facultatibus experti sunt, vt excalfaciẽdi, refrigerãdi, aut exsiccandi & humectãdi, aut tenuiũ partium & crassarum, &c. Et nisi primæ illæ & efficacissimę qualitates ita in vno medicamento confunderentur: haud sanè quæ ex illis oriuntur, secũdæ similiter complicatæ forent. Iam verò materia Guaiaco eiusq́; cortici inest valdè tenuium partium: cuius vi ac sua temperie præstantissima edit opera. Hinc enim crassa incîdit & attenuat, lẽta deterget, obstructa aperit & liberat, sudores prouocat, vrinas ciet, sputa adiuuat, stomachum præhumidum, nauseabundum

&

& resolutum sua siccitate astrictionis participe exsiccat & corroborat, vt & alia omnia viscera: oris malum odorem tollit: diuturnas & inueteratas iecoris & lienis obstructiones, icterum, hydropem, aliaq. vitia ex iis nata curat: omnium corporis partium superfluos humores frigidos dissipat atq. absumit. capitis distillationes omnes exhaurit, ex iisque natos dolores tollit: anginam notham, podagram, chiragram, ischiada, omnemq. arthritim mirè iuuat: asthmaticos, paralyticos, stupidos, & quouis modo resolutos curat. Neruorum affectionibus omnibus subuenit. tumores omnes frigidos & duros ad suppurationem perducit. vlcera cacoëthea & Chironia sistit, exsiccat, & cicatrice obducit: Luis pustulas, tubercula, vlceraq. omnia, atq. omnes ex iis natos dolores, aliaq. symptomata nulla corporis noxa nullaq. virium iactura paulatim cohibet & tollit. Vt non abs re lignum hoc Guaiacum ob admirabiles in hoc morbo percurando proprietates Sanctum à multis dictũ sit. Vt autem cortex ligno aliquanto acrior & amarior gustu deprehenditur, ita maiorem vim siccandi ac sudores promouendi obtinet: præstantiorq. & efficacior in siccando, & te-

nuando haberetur; nisi iecori calida & sicca intemperie laboranti & febricitanti multum esset noxius.

Guaiaci præparatio.

CAPVT XII.

LIGNVM oportet lima in scobem planè ac puluerem redigere, quo penetratu sit facilior, & melius eius excoquatur vis. Nonnulli ad tornum in frusta quantumuis pusilla comminuunt. quod vt inefficacius est; ita limpidius reddit decoctum. Hűc puluerem pondere selibræ in aquæ fontanæ aut fluuialis libris VI. diem vnum macerare oportet: deinde percoquere lento igne, leni vapore, in fictili olla noua, plumbo intus illita, & diligenter priùs elota, ad prunam, dum ad libras duas sese imminuat, magna cura & attẽta custodia, ne nimio calore ebulliat, néve exæstuet, aut efferueat. Ná si quid exundauerit; multum de vi & efficacia perit, minusq; efficax reliquum exsistit. ob idq́. ad flammam coqui non debet: & pruná quoq. modicam petit; atq. ollam quæ non repleatur, sed cuius quarta pars ad minimum vacet: quæq́. perpetuò sit cooperculata, nequid

virium exſpiret. Sunt qui ad dimidias tantũ percoquũt partes. Sed ego illud certè decoctum magis probo, quod ad ignem diutiùs fuit, & quod à multo ligno paucum peruenit. Ita vt ſuadeam ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquere, modò nulla obſit calidior hepatis intemperies. Sic decoctum perfrigerari ſinendum, dum ſcobs deſideat: dein percolare & in vitreum vas defundere oportet: in quo diligẽter obſtructo cõſeruetur ad vſum. Hoc primũ decoctũ alij Guaiaci cremorẽ appellant; alij ſerapiũ. Color huic decocto eſt, qui aquę ex limo minimũ turbatæ. Sapor guſtanti ſubacidus, initio quidem ingratus, ſed paulatim aſſueſcenti iucundus. Nonnulli ex relicta denuo ſcobe cum libris VI. aut VIII. aquæ quandam quaſi loram percoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue percolatum ad cibum potui dant: cùm prius medicinæ loco ſorbeatur. Ego verò puluerẽ nouum Guaiaci pondere ſelibræ in libris decem aquæ tepidæ horis XV. maceratũm ad prunas decoquo, dum ad libras VII. redigantur. Hoc non modò alit & humectat, ſed etiam medicatæ cuiuſdam eſt virtutis particeps; vt idcirco in paſtu & extra paſtum quantum-

libet tutò concedi possit.

Acerba hoc loco inter Medicos de Guaiaci natura & viribus exorta quæstio est: aliis quidem eius solius vsu luem Veneream penitus exstingui, nec aliorum medicamentorum mistionem ipsum sustinere; quin de vi & efficacia deperdat: aliis contrà eius imbecillas vires aliorum validiorum mistione intendi augeríque, & quod eius naturæ deest, id aliorum admistione suppleri contendentibus; si perfecta Luis, eius vsu exspectatur curatio. Ego verò opinionem indefinitè prolatam falsi insimulo. Neq. enim ita per se efficax exsistit Guaiaci decoctum, vt nullius alterius præsidij ope Luem percuret Veneream: neq. ita imbecillum, vt non nisi aliorum mistione vires habeat. Cùm ergo eius quidē solius vsu absumptis humoribus Luis symptomata omnia cohibeantur; vis tamen & qualitas partibus iam insidens eodem penitus decocto exstingui delerive nequit; nisi cū eo aliquod incoquatur alexipharmacon, aut eius præmittatur, misceatúrve decocto. Itaq. si solius Luis suscipitur curatio; solius Guaiaci decoctum ad sudores promouēdos, cohibendaq. eius omnia symptomata satis esse profiteor. cui tamen ad exstinguendam laten-

latẽtis veneni perniciem, impediendáq. recidiuam, noſtrum Alexipharmacũ, qua ratione mox dicemus, adiungetur. Niſi fortè pauca quędam incoquere placet, quę ipſum iucundius reddant, cuiuſmodi ſunt vuę paſſæ in primis & glycyrrhiza. Quod ſi quis cum eo ingentem tot ſimplicium medicamentorum ſarcinam decoquere iubeat; eius ſæpe vim & efficaciam ita obtundet, vt optatus minimè ſuccedat effectus. Nõ enim bene illi cum omnibus conuenit: ſed habẽt nonnulla certam inter ſe repugnantiã medicamenta. quam niſi Medicus longo vſu & experientia agnouerit, vnius interdũ permiſtione, multorum ſæpe egregias vires obtũdet, & effectus cohibebit. At verò ſi Lues in corpus inciderit vel aſthmate vel arthritide, vel iecoris aut lienis inueterata obſtructione, vel ſcirrhò, vel certè inſigni aliqua intemperie preſſum, cuius eadem opera tentanda ſit curatio; Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiuſq. affectui ſint accommodata. Exempli cauſſa, ſi annuo aſthmate lues coniungatur Venerea, multis iiſq. diris ſymptomatis ſtipata; eſt vterq. quidem affectus diuturnus & curatu difficilis. ſed Lues Venerea tamen

multis dolorib.acerbior.eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, suscipienda est, sed iis admistis Guaiaci decocto medicamẽtis, quæ asthmatis fontem & scaturiginẽ exsiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiusmodi sunt flores rorismarini, saluiæ, betonicę, stœchados: et quę pulmones multa pituita crassa ac lenta infarctos & obstructos expediant: Huius ordinis in primis commendantur Enulæ campanæ radix sicca, glycyrrhiza, polypodiũ, hyssopus, satureia, scabiosa, vngula caballina, mel; nonnumquam & liquor Cyrenaicus, & styrax calamita, modò iecoris intemperies nõ reclamet. Huius decocti vsu lues pariter atq. asthma ita iuuari aliquando mihi visa sunt; vt eodem pæne temporis spatio, vtriusq. sequeretur sanatio. Sed sunt interim topica alia multa Lui minimè aduersa remedia ad asthma adferenda. Eiusmodi sunt tum syrupi tum linctus omnes, qui crassa attenuant & incidunt, ac sputa promouent. item quæ extrinsecus capiti admota ipsum exsiccant & corroborãt: cuiusmodi sunt calida omnia, præsertim verò hæc, quæ modò nominauimus. item suffitus. Hic manè & vesperi, in sudoris exitu per nares & os excipiẽdus. Et vt paucis perstrin-

ſtringam, erunt ea ſemper Guaiaci decocto incoquenda, quæ tum aduerſus affectũ Lui implicitum vires habere putantur, tũ partes primario obſeſſas corroborent. Eſt enim Guaiaci decoctum optimum aliorum omnium, quæ vel illi permiſcentur, vel præmittuntur, vehiculum ad ſolidas partes quaſq. etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipſius luis Venereæ Alexipharmacum.

CAPVT XIII.

IN conclaui, hieme præſertim, curatio tentanda, aëri minimè, nedum ventis obnoxio, vbi ignis continuò ſit: aut vt in Germania, intra æſtuarum tepidũ, cuius oſtio velũ aut tapetes obtendantur intus & foris; ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidiorem intromittat. Melius eſt enim corporis ſpiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndiq. exſpiret. Æſtate eſt hęc cautio noxia, nedum ſuperuacua. Primo ſtatim die aluus ducetur medicina purgatoria, quæ ad eximendã noxij humoris in corpore exſuperãtis portionẽ dicata ſit: ne is poſtea remediis concitatus curationem cœptã interturbet.

Concinnetur autem ferè eiuſmodi, vt ad coërcendam graſſantem veneni perniciem apta ſit. Poſtridie purgationis aperienda eſt vena mediana aut baſilica, maximè ſi plenũ & ſucculentũ ſit corpus, aut aliqua venarũ plenitudine preſſum. Hinc opus auſpicari ſic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidũ ad cyathum vnum; manè quidem ad quintam; veſperi ad quartam aut quintam. Porrò Cyathum voco ℥ vi. quamquam dimidiũ libræ commodè datur. Hauſto Guaiaci decocto interquieſcendum horis aliquot: & tã diu ſtragulis munitum & contectum eſſe oportet, dũ caloris ope digeſto in artus medicamento noxium exſudet æger. Cumq. alij hauſto potu ſtatim ſudoribus diffluant; alij nõ niſi poſt duas tréſve horas; nemo poſſit certum ſudoris excipiendi tempus præfinire. Conſtat tamen quib. ab hauſta potione ſudores mox erumpunt; citius detergendos eſſe & calidis linteis extergẽdos, ne vires labaſcant. Qui contrà verò, tardiùs. Sudandũ ergo erit, quamdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere ſentientur, etiamſi vix parum quid eruperit, ſubſiſtendum. ac reſiccato corpore & venis concidentibus è lecto ſurgere,

gere, & ad cibum se præparare par est. bis enim die cibus est exhibendus, manè quidē post quartam à sumpto poculo horā, ad nonam, vel iuxta horam; vesperi ad septimam. sitq. is quidē satis tenuis & exiguus sed boni succi. nam inanem in primis ventrē quęrit hoc medicamentum. itaq. qui celerrimè sanescere cupiunt, cibum sumunt, non qui vires augeat, sed deficere qui non sinat. Neque periculum metui debet. siquidē vis tanta inest Guaiaco reficiendi alendiq. vt nullus hactenus defecerit, quantumcumq. parum ederet; qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autem cibus assus potiùs quàm elixus; pulli scilicet colūbini aut gallinacei adhuc molliusculi, magnitudinē nō excedentes. Non ignoro alios esse, qui carnes omnes ablegant; solum biscoctum panē ad ℥ ij. cum vuis passis Corinthiensibus aut Damascenis concedentes. quod vt inueterato morbo & altiùs fixo interdum concedi potest; ita in recenti minimè necessariū est. Sed hi solis resiccantibus luem Veneream curare contendunt: nos alexipharmaco malignitatem exstinguimus & cohibemus. Panis verò quatuor ℥, delicatioribus, validioribus sex, non amplius in diem scilicet concedantur.

dantur. bellariorum loco ſint paſſulę & modicum panis nautici biſcocti aut ad ignẽ exſiccati, aut etiam intermedia panis cruſtula. Potus erit ſupradictum aquoſius alterum Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decurſu. tale enim huic ligno eſt vinum, quale cicutę: cum qua ſi hauſeris; nullo remedio reſtitui poſſis. Nonnulli cenæ tempus circumcidendum volunt, & ad meridiem tantum reficiendũ. ego verò vix bis die ſudoribus tutò corpus exerceri diu poſſe exiſtimo, niſi cibus aliquis interueniat, qui vires diſſolutas recreet & reficiat. Alij non ante cenam, ſed tribus horis ab ea hauſto decocto ſudores prouocant, crudum aut ſemicoctum cibũ in totius corporis partes malè diſiicientes. Porrò inter vtrumq. paſtum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis cõfabulationibus, aut cantorũ vel citharœdorũ modulationib. aut alio deniq. aliquo cõſueto luſu oblectamenta quærenda. Omnia verò negotia, omnes circumcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquieſcendũ. Cauendum & ab iracundia, quæ bilioſas in primis materias accẽdit. Sed & Venerem tamquam peſtem fugere oportet. Iã

verò

verò si haustu Guaiaci sudores non facilè proliciantur; vtres aqua calente pleni, vel lapides candentes, vel titiones in vino exstincti, pedum plantis & genibus admouēdi. ita enim tepente calore fusus liquatusq́. frigidus & crassus humor in extima corporis digestus faciliùs in sudores abibit. Sed & hausto validiore Guaiaci decocto sacculi sequētes calidissimè admoueantur capitis externæ parti; totumq́. caput linteis calidis diligenter superintegendum est, ne aërem frigidiorem sentiat: idq́. præsertim cum dolore caput obsidetur. Non enim in parte frigida collectus vitiosus humor decocti beneficio in sudores facilè resoluetur; nisi externorum præsidiorum ope incalescat. Sudore quantum vires ferre possunt effuso; linteis calidis exstergendum exsiccādumq́. corpus est, & lenibus frictionibus, quod in partibus extimis hæsit, dissipandum. Sed & in primis calidis linteis aut pannis exercendum caput est, aut etiam calentibus sacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tēpore quātenerrima. Itaq. si spōte sua nō fluet; vel Senna carniū iusculo, vel decocto matutino validiori incoquenda, vel certè cassiæ fistularis semiuncia alternis diebus pastus initio
voran-

voranda. Hæc enim pręterquam quòd ventrem inanem reddunt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortasse delitescebant, detergũt & expurgant. Sed nihilominus in sextũ aut iuxta curationis diẽ sæpe fit, vt incidentis & attenuantis decocti vsu vitiosi humores concitati non modò cõsuetos artuum aut capitis dolores crudeliores reddant; sed alia quoq. varia, in qua inhærent pro partis conditione symptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidentes, nauseam, inappetentiam, interdum propter malignitatem syncopas cardiacas; in pulmones verò tusses, initio inanes & siccas, sed tádem incrassato humore humidas. In thoracis partes externas, si liquefactus humor est, aut à capitis externis partibus influat; nouos dolores omnium atrocissimos, ac spirandi difficultatem, sine febre pleuritim mentiẽtes inuehit. Si verò è posterioribus partibus capitis per ceruicẽ in dorsi aut lumborum vertebras, aut etiam in Ischion illabatur, altiusq. subeat; diris adeò cruciatibus laborantem prosternit; vt in peiore res statu videatur esse quàm vmquam. Hæc aliaq. multa curationi huic superuenientia non modò laborantib. spem de salute conceptam

ceptam adimunt, ſed & medicos nondum artis longo vſu cõfirmatos de cœpta curandi ratione ad aliam tranſire cogunt. Atq. hîc mirè geſtiunt tonſores: & dũ hydrargyri vim & efficaciam in cęlũm laudib. efferunt; neq. Guaiaci decocto neq. vllis aliis remediis vllum vmquam reſtitutum fuiſſe impudenter mentiuntur: ſolum hydrargyrum vim alexipharmaci habere contendũt. At ea certè Guaiaco vis eſt, eaq́. natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus cõcitauerit dolores, hos tandẽ iiſdem abſumptis cohibeat atq. compeſcat, ſi quis eo conſtãter vtatur. Itaq. iis imminentib. aut certè iam exortis purgans medicamentum initio vſurpatum aut ei ſimile repetendũ; quod humores cõcitatos & furibundos è toto corpore potenter expurgat, intermiſſo eo die validiore decocto. Sed & ſexto & ſeptimo quoq. huius curationis die catharticum aliquod validum repetendum. Ita enim nõ modò quod Guaiaci decocto ſenſim attenuatum concitatum fuerit; ſed & quod de quotidianis alimentis pro partium vitioſa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur; vacuũq́. excremẽtis marcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, reſtitui-

ſtituitur, aliis poſt ſecundam medicinã purgatoriam ſeptimo ſtatim die; aliis non niſi decimo aut decimoquinto. Hæc ratione moderari oportet: & in victus ratione initiò prudenter inſtituta conſtanter perſeuerare. Vnicum ibi ſolatium eſt, non videre plures cibos, non videre edentes, & nidorem non ſentire. Ad diem hujus curationis decimũ aut duodecimum corpore bis aut ter iã purgato, liberatis obſtructionibus viſcerum, totoq́. corpore iam aperto & patente, Opiata noſtra ſuperioribus remediis adiicienda hũc in modum.

Quotidie manè & veſperi decoctum validius Guaiaci hauſturus, opiatę ſeſquidrachmam deuoret. hinc ſtatim prædicti decocti ℥ vj. aut vij. ſuperbibat, ac in lecto ſe ad excipiendos ſudores, qua ratione ſuprapoſitũ eſt, componat. Huius per octo decémve dies continuandus eſt vſus, aut etiam diutius, dũ veneni radix ſit euulſa, prorſusq́. exſtincta eius pernicies. quod quoniam fit aliàs breuiore temporis ſpatio, aliàs ſeriùs pro veneni cõditione, & affectionis diuturnitate, tutius omnino eſt paulo vltrà progredi, quàm infrà ſubſiſtere. Itaq. ſi quis perfectiſſimè liberari cupit; hieme aut cęlo frigidiore & aquilonio,

lonio, conclaue vbi ipſe cubat, non excedat, priuſquam omnis in totum morbus ſit abactus, & reſtituta valetudo. Sed & ſedatis doloribus, omnibusq́; ſymptomatis ſuperiorũ remediorum vſu ſublatis; ne quid altiùs demerſum non prorſus exſtinctum, denuo ſe prodat: perutile ſit laconicum adire exquiſitè paratũ, in quo ſudores ſumpto in ingreſſu Guaiaci decocto cum opiata, dies aliquot promoueantur pro viribus: in eius verò exitu, dum in lecto rurſum ad ſudores excipiẽdos ſe componet; Aquæ noſtræ ad omnia venena ſanè quàm efficacis, ℥ v. haurire. Hæc vbi iam ſeptem octóve dies aut ampliùs pro affectionis diuturnitate & ſuiipſius natura, ac viribus pertulerit; ſumendum iterum erit quod purget medicamentum, atq. ab eo quatuor ſéxue diebus in paſtu aquoſum bibendum decoctum omiſſo fortiore. pòſt ad priſtinam viuendi rationem paullatim redeat, ac exire incipiat, ſed cautè & longiùs ac longiùs, nec in apertum ſtatim; ſed primùm intra parietes, & de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad vicinam aliquam nec longiùs domum, donec aërem ferre aſſueſcat. Nihil enim hîc repentè fieri aut mutari debet, ſed omnibus paullatim

aſſueſcendum. Alij viginti, alij triginta dies ſatis eſſe putant, quibus concludatur æger. ſed ſecundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valdè dilutũ. Ita ſanè eſſe in recèns affectis comperio. quos cùm quindecim, aut ad ſummum viginti dies in cubiculo continui; exire ſino, & ad conſuetam viuendi rationem paulatim redire; vlceribus etiam nondum cicatrice obductis, nec maculis prorſum exſtinctis: quæ tamen poſtea paulatim exſiccantur, euaneſcuntq. omnia, idq. hieme. Nam æſtate & temperato cælo domi laborátes continere ſuperuacuũ puto: quin & deterſis ſudoribus matutinis ſumptoq. cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permitto, dum ad veſpertinos ſit redeundũ. ac nihilominus perfectè curantur. tanta eſt opiatæ vis atq. efficacia. At verò cùm vel minimũ huius Luis fermentum aliquando diu conſopitum intusq. deliteſcens recidiuam haud raró inuehat: quádiu vel tubercula, vel vlcera, vel maculæ, vel dolores ſuperſunt; tamdiu profectò ſuſpecta eſſe medico debet futura valetudo. Eam ob rem ſiquis exiſtimationem integrã tueri, & nominis famã præclaris curationib. extendere contẽdit; remediorum vſum minimè

nimè

nimè intermittat, dum omnem Luis sobolẽ radicitus exstirpauerit, tantiq. ac tam crudelis tyrãni omnia vestigia deleuerit. Quòd si fortè vel cubantis intemperantia, vel exoleti ligni infirmitate quippiam aliquãdo reuirescat, recurratq. post aliquot menses aut annos; simulatq. hoc deprehẽsum fuerit; eandẽ omnino suaserim subire curandi rationẽ; dum nihil prorsus supersit. neq. igitur dierũ numerus, neq. ligni & opiatæ pondus vtendũ certò definiri potest. Recẽs inquinati sępe xv. aut xx. diebus perfectè liberãtur. vtuntur ligni põdere sex, septem, octóve ad summum librarum: opiatæ ℥ iij. aut paulo amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati sunt, & doloribus ac nodosis turberculis iam obsessi, vix quadraginta aut quinquaginta diebus euadũt. Ligni ℔. xv. aut xx. aut vltrà insumunt: opiatæ ℥ iij. aut iiij. Qui sæpius etiam fuerunt peruncti, omnium difficillimè, & vix vmquam in totum liberãtur, duplici de caussa: quòd & ea sit hydrargyri vis & proprietas, vt qui eo fuerunt peruncti, aliorum remediorum vires vix sentiant: & quòd etiam morbi huius caussam altiùs illa in corpus impingant. Metuunt ac verentur nonnulli cùm gracile & siccum corpus aut

morbi diuturnitate exſangue & exareſactũ occurrit; viribus ne deſtituatur in hac curatione, aut etiam in hecticam tandem coniiciatur vel corporis atrophiam: ob idq. parũ quid ſatis eſſe putant, cui vis morbi cedere poſſit, dum vires recreẽtur. At certè multorum fide & experientia comprobatum eſt, hac victus obſeruatione ſiccos humeſcere & macros pingueſcere. eſtq. huius cremoris natura, neminẽ deſtitui vt ſinat. Quare etiã infirmiſſimis non minus, ſed aliquanto etiã plus dandum eſt, quia nihil cum impetu facit, cùm eius iuuamentum ſit paulatim ſanare. In his tamen aut nulli aut parcè mouendi ſunt ſudores, dum vires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim niſi vlcera & vulnera ſint, nihil foris illinitur. His verò ſi exigua ſint, neq. vnguentũ neq. aliud quid imponendum: ſed exſpectãdum, dum exſtincta mali radice ſponte ſicceſcãt. Sin altiùs ſerpũt, ſordidioraq. ſunt; aqua noſtra planè diuina bis térue quotidie abluantur, carpinatumq. goſſypium in ea maceratum imponatur vlceris cauo. Hæc non modò mirificè deterget, & ſiccat, ſerpentemq. malignã putredinẽ arcet & cohibet, ſed etiã quidquid in vlceris cauo durũ eſt, paulatim

ma-

maturat & in pus deducit. vlcus dein carne replet & tandē cicatrice obducit, vt multorū vnguentorū vice meritò vſurpari poſſit.

Luis aliis affectibus implicatæ curatio.

CAPVT XIV.

CVRATIONEM Luis Venereæ ſimplicis recens aut non ita pridem contractæ, quam breuiſſimè licuit, perſtrinximus. Nūc cùm plures cum ea concurrant & implicentur morbi; aut iamdiu inueterata eſt, quænā tenenda curandi methodus, tradendū. Lues Venerea morbis quibuſcumq. componitur ac complicatur: interdum omnino conſentit atq. congruit; interdum diſſentit. Conſentit, cùm eius curatio aliis quoq. ſanandis conducit, aut nihil ſaltem obeſt. Diſſentit, cùm eius curatio alteri incommodat moramque adfert. Lui conſentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis diſtillatione; intemperies ventriculi aut iecoris humidior aut frigidior, hincq. nata obſtructio, vel etiam hydrops, epilepſia, vel etiā ſtupor, paralyſis, aliiq. cōplures ab humida & frigida cauſſa etiamnum præſente contracti. Hos itaq. & ſimul cum Lue & ſeorſum ſanare licet. Cumq. id

tentare libet; ab vrgentiore ſemper incipere iubemur, altero tamen, quoad fieri licet, minimè neglecto. Diſſentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior & ſiccior, pſora, lepra, aliaq. omnia ſcabiei ſiccæ genera: omnis ſanguinis ſiue ex vtero, ſiue ex ano, ſiue ex pulmone reiectio, aliiq. affectus cõplures à calida & ſicca cauſſa etiãnum præſente profecti: horum enim legitima curatio legitimis & refrigerãtibus medicamentis perficitur. quorum vſu quoniam Lues fit deterior multo, eius quoq. & difficilior & lõgior futura eſt, quæ calidis & ſiccis & valdè attenuantibus remediis perficitur, curatio. Itaq. cùm horum quiſpiam acutus & præceps, vt pleuritis, vel febris ardens Lui cõplicatur, poſthabita Lue, eius ſtatim debet tentari curatio; iis tamen remediis, quæ quam-minimùm Luis cauſſam augeant. In connexis enim affectibus vrgẽtiori vel præpoſtero ordine in primis eſt ſuccurrendum: atque in id quod eſt grauiſſimũ, omni cura & cogitatione primum incumbendum: ſiue id ante Luem Veneream & cœptã eius curationem partum iam erat, ſiue recens, dum legitima tentabatur curatio, interuenerit. Grauiſſimum porro eſt vel quod maximè

ægrum

ægrũ in vitæ diſcrimẽ adducit; vel de quo is grauiſſimè cõqueritur, cuius interdũ precibus cedere cogimur. Horũ exẽpla ponenda.

Non ita pridem tonſor me ad viſendum ruſticum quendam bene habitum & quadratum deduxit. qui cùm duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore vacaſſet, ac omnino reſtitutus ſibi videretur; in recidiuam tamen incidit, qua duos iam menſes crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obſidebant, atq. ipſas etiam ſcapulas, noctu grauiùs excandeſcentes: ſed omniũ grauiſſimi in capitis externa parte figebãtur: in qua etiam aliquid circa pericranium occalluiſſe plurimis in locis deprehendebatur. fauces quoq. ingens vlcus ad palati baſim iamdiu occupabat ſordidum. nihilominus tamẽ nec decumbebat, nec ſibi faſtidio, nec ſiti premebatur, ſed muniis omnibus pro more vacabat; dũ ſuperueniẽte inopinata deglutiẽdi difficultate, & viribus repẽtè concidentibus in lecto manere coactus eſt. in quo eum deprehendi languidum cũ pulſu frequenti & celeri, febre teneri, ac maxima difficultate non modò deglutiendi bibendiq́ue, ſed etiam loquendi: nihil interim tumoris fo-

ris in faucibus, vt neq. intus in amygdalis apparente. Quis non hîc agnoſcat periculoſam anginam Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accõmodatis remediis, Lue etiá neglecta curandam? At imperitus tonſor moræ impatiens, lucro inhiãs, omnia deglutiendi ſymptomata ad fauciũ vlcus pertinere credens, ſtatim me inſcio ſuis ſeruis inungendum aut potiùs miſerè iugulandũ ægrum commiſit. Itaq. vnguento proritata fluxione noua, biduo exſtinguitur. Haud mitiùs cum aliis multis agitur Lue Venerea correptis, ſi vel febris adſit continua, vel etiã grauis morbus aliquis, cuius poſtponatur curatio.

Familiaris quidã meus annos natus xxxv. quater aut quinquies in anno diris cruciatibus ſpinam dorſi à ſcapulis ad finem lumborum obſidẽtibus, & nonnumquã Iſchiade ſolebat torqueri ſine febre, ſine vlla ſpirandi aut meiendi difficultate, ſine vomitione, idq́. à maligna quadã diſtillatione, Luis naturam, qua olim inunctione fuerat curatus, reſipiente. Hic cùm ſæpiùs à nobis fuiſſet his doloribus liberatus, iteratis purgationibus, vnguentis, & ſolis anodynis primùm, deinde reſoluentibus & roborãtibus, ac de-

mum

mum recreatis viribus æſtuariis ac fotibus ſiccis capiti admotis;recurreretq́. nihilominus dolor conſuetus;atrocis tandẽ Chirurgi induſtriam experiri cogitauit,nũ fortè horũ dolorum radicem penitus eximere poſſet, ac recidiuæ periculo liberare. Hic dolorem crudeliſſimum ad lumborum regionẽ pertinentem nephriticum eſſe ratus; languidũ iam ægrum quatuor iam dies noctesq́. inſomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris.ibiq́.morari diu iubet. quod ille doloris crudeliſſimi leniẽdi ſpe fretus exequitur; dum reſolutis ſpiritibus ac defecto præ virium inopia corde, mori ſe non ſentiret. Rectè quidem hic properabat dolori vt crudeliſſimo ſymptomati vires frangenti corporis gubernatrices neglecto etiã morbo ſuccurrere. Hoc enim pręſtabilius,quàm vrgentioris ferocia ſinere proſterni ęgrotantis vires, quarum gratia curatio inſtituitur. Nam quamquam ſublato morbo ſymptomata protinus vaneſcunt, neq. vſquam poſſint in corpore ſola ſubſiſtere; ſi tamẽ grauia adeò infeſtaq́. ſunt, vt periculum ſit, ne antequam dematur morbus, violẽtia aut pernicie iugulent;lenienda protinus,ipſaq́. medendi methodus inuertenda. At ibi tamen

peccatum grauiter eſt. Eſt enim terminus numquam prętereundus medico, qui ex arte generoſe contra morbum quempiá pugnare contendit, conſtitutus, vt tutò medicetur ei cui dolorem mitigat, vt vires cuſtodiat, per ea ſcilicet, quæ virium robur tuentur atq. conſeruant ſymptomata leniendo, quo & morbo reſiſtere & curationis ſpatio ſufficere poſſint. Iam verò ſi Lui complicatus diſſentaneus affectus diuturnus & lentus eſt, cuius nequeat ſtatim curatio perfici, & à quo etiamnum aliquando neglecto minus quàm à Lue impendeat periculi, eo poſthabito lues curanda periculoſior, iis tamen remediis, quæ contrário & diſſentienti morbo quam-minimùm obſint. At ſi æquè graues & periculoſi exſiſtunt; non huic aut illi prorſus, ſed vtriq. mediocritate quadam & remediorum contrariorum temperatione eadem opera ſuccurrendum.

Eſto itaq. nobis occurrat quiſpiam annorum xxv. Lue Venerea contaminatus: cui corpus ſit ſiccum & aridum, variis febribus biliosis obnoxium volæ manuum plantæq. pedum impendiò ſæpe caleant: os amarore perfuſum ſit, atq perpetuò aridum, vnde cibi inappetens & ſiticuloſus euadat. Luē Veneream

nereã siquis remediis descriptis curare aggredietur, aliis affectibus neglectis, in certũ vitæ discrimẽ ægrum adducet. Etenim manifesta hæc viscerum intemperies calida & sicca refrigerari & humectari postulat, seruato robore: Lues verò contracta, non nisi attenuantibus & resoluentibus, quæ omnia ferè siccãt et excalfaciunt, curari debet. Itaq. summa methodo opus est, quę eodem tempore remediorum contrariorum permistione, vtriusq. affectus curationem perficiat: vt increscenti phlegmonæ digerentia remedia reprimentibus permista adhibemus. Victus instituatur non omnino siccans, aut tenuis, vt in curatione legitima; sed quodammodo humectãs et refrigerãs: in quo per initia loco Guaiaci sola in potu vtatur ptisana. In cibo conuenient non modò pulli columbini aut gallinacei, aliæve carnes coctu faciles, assæ in succo oxalidis aut mali granati aut auranciј maceratæ, sed etiam elixæ. atq. etiam interdum ex iis paratæ sorbitiones refrigerantes, aut etiam hordeatum. Æger quoq. non semel tantũ die aut bis, sed ter quatérve copiosiùs alendus. Soluenda primo statim die erit aluus medicamento è Catholico: aut si magis arrideat, per cassiam fistulam; aut per

apo-

apozema aliquod in duos matutinos hauſtus alternos ex decocto aperiente, incidēte, detergente & refrigerante comparatum cū Senna & agarico. Hæc enim omnia quoniā purgando humectant, pariter & refrigerant, idcirco ſanè viſcerum ſiccitatem & calorē emendant immodicum, non tantum quòd humores acres bilioſosq. expurgent; ſed etiā propria vi & inſita facultate. Rhabarbarum ſola ſiccitate noxium eſt, multoq. magis, quæcumq. vehementiore aliqua ſiccandi & excalfaciendi vi pollent, vt ſcammoneum, colocynthis, aloë. Poſtridie purgationis apozema bis die vſurpandum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis aut ter alternis diebus corpore mittendus ſanguis eſt, pro plenitudinis & virium ratione. Ita enim non modò viſcera totumq́ corpus refrigeratur, ſed plenitudinis etiā pericula, quę aliis attenuantibus reſoluentibusq. concitari facilè poſſent, declinantur. Poſteaquam viſcerum impuritati & intemperiei proſpectum erit VII. aut VIII. diebus, refrigerantibus his & blandè expurgantibus: propria Luis remedia adiungenda ſunt. Itaq. ptiſanæ loco decoctum Guaiaci hoc modo præparetur, quo & in paſtu & extra paſtum

cùm volet vtatur. Ad ſudores quoq. promouendos cõcinnetur etiã validius Guaiaci decoctum, quod longo vſu notauimus non modò non augere calidam & ſiccam viſcerum intemperiem, ſed ita etiam humectare, vt quauis ratione extenuatos & macros pinguiores reddat, & omnia ſymptomata ab intẽperie calida & ſicca hepatis cõtracta demulceat. Quod in legitima curatione monuimus aluum ſemper liberam eſſe oportere; id in hac corporis conſtitutione maximè curandum, obſeruandumq́. eſt: neq. committendum, vt quippiam circum hepar aut lienem aut in ipſo etiã meſeræo indureſcat. Tertio igitur quoque die ſi ea ſubſiſtat; aut etiã, ſi ſponte aliquid deponat, quarto tamẽ quoq. die, ſi quid in viſceribus iamdiu hærere vel de quotidiano etiam alimento gigni, cumulariq́. exiſtimatur; expurgandum vel apozematis ſuprapoſiti doſi; vel caſſia fiſtula, vel Catholico: eodemq́ue die validiore Guaiaci decocto manè ſaltem abſtinendũ: niſi in eius ℥ vj. ſennæ ℥ ß. incoquere viſum fuerit, idq́. percolatum loco apozematis vſurpare ad vtrumq. efficax. Cùm iam horum remediorum alternato vſu, toto corpore humorum portio maior abſumpta diſ-

ſipa-

ſipataq́. fuerit, ac corpus ad opiatæ vſum rectè præparatum: balneum paretur aquæ dulcis tepidæ: in quod ingreſſus æger opiatę iuſtam quantitatẽ deglutiat, ac mox Guaiaci decoctum ſuperbibat, ibiq́. deſideat integram horam. In exitu dein ad ſudores pro viribus excipiendos in lecto ſe componat. Balneum præterquam quod è corpore ſicco ſudores copioſiores elicit; partium etiam ſolidarum omnium nedum viſcerum ſiccam & calidam intemperiem ſi quid aliud emẽdat, impeditq́. quo minùs ſudorum eruptione ac moderatè ſiccantium remediorum vſu, quæ ad curationem reliquam neceſſaria ſunt, lædi poſſint. Maximè autem Melancholicis omnibus Lue impeditis conuenit: quos conſtat ſicco eſſe viſcerum & partium ſolidarum temperamento, quod humectari deſiderat. Id itaq. vel quotidie vel alternis diebus ſemel ingredi ſiccos & attenuatos, calida & ſicca vel alterutra hepatis intemperie affectos confert. Ad id autem præparentur, qua ratione iam dixi, perſeuerentq́. dũ Lues omnino ſit ſublata, aut certè quãdiu opiatæ vſus erit neceſſarius: niſi fortè intermittere aliquot dies adſtantis Medici prudentia aliquando cenſuerit. Quòd ſi fortè per

tè per curationem, iudicatione quapiam repugnante balneum ingredi non licuerit; ea certe absoluta, si qua longo remediorum vsu partium temperiei labes inusta est: ea tepentis balnei vsu ad multos dies continuato facilè delebitur; nisi vel hydropis vel distillationis cuiusdam consuetæ metus abstinendum exhortetur. Sit autem vt dixi tepidum ex decocto herbarum refrigerantium & humectantium comparatum: in quo, vt neq. in egressu, sudores nec promoueantur, nec excipiantur. Conferet tamen ingredientem sequentis decocti refrigerantis & viscera roborantis ℥ vj. ebibere, quamdiu assidenti medico videbitur. (*Hoc decoctum in neutro exemplari video descriptum, sed medico ad praxim suam vera arte instructo facile erit simile formare.*)

Curandi modus perfectiss.

CAPVT XV.

IAM verò si neglecta Lues aut imperfectè curata tamdiu in corpore hæsit, vt non modò dolores implacabiles, sed nodos etiá complures vel in tibiis vel in capite inuexerit; suprapoſita quidem curandi methodus

tenen-

tenenda est; sed cui alia atq. alia pro laborantium natura & symptomatum varietate validiora remedia accedant. Duos referam à me restitutos, quorum imitatione ceteri curari possint.

Dominus de Mesieres, Prior S. Dionysij à carcere, annos natus XL. corpore mediocriter carnoso & bene habito, Lue correptus Venerea, seniores statim consuluit præclaræ huius vrbis Medicos & Chirurgos. Horum omnium cõmuni consilio atq. consensu repurgato priùs corpore ac sanguine misso, hydrargyro accuratè inungitur. sputatio erumpit VII. die copiosa: tandemq. aluus etiam sponte resoluitur. quod animaduertentes, qui hunc inungebant Chirurgi, breui adeò curatum iri pollicebãtur, vt iam sibi restitutus videretur, eorum nimirũ omnium vsu, quæ ad perfectam per hydrargyrum curationem spectant. Verùm enimuero cùm iam exactis diebus viginti, opis nihil afferretur; reuocati in subsidium Chirurgi, morbi contumaciam arguunt: quæ interdũ nisi iterata simili inunctione compesci aut cohiberi non possit: ad quos accersiti Medici facilè annuũt. Itaq. eandem, sed tamẽ crudeliorem curationem expertus est: cùm nihilo

hilo magis quàm prima leuaretur. calumniã amolientes Chirurgi, quosdam esse proposuerunt, qui licet curatione hac non modò non liberentur, sed etiam crudeliùs multo, quàm priùs crucientur; exacto tamen ab ea mense vno atq. altero paulatim postea sanescunt, hydrargyro partibus solidis admisso morbi caussam sensim demoliente, superanteq́. Quod sibi laborans salutis cupidus facilè persuasit. Sed cùm totos tres menses mussitans nihilo meliùs haberet; ac multi præterea scirrhi ac tophi in capite, in osse crurium, humerorum & brachiorum exorti essent diris cruciatibus molesti; Chirurgos reuocat: qui vno omnes ore curationem per hydrargyrum repetendam putant. Neq. hi priùs finem inunctionibus imponunt; quàm duodecies duobus annis eandem curationẽ tanto dolore tantisq́. cruciatibus sine vlla ope perpessus est. Inde siccum adeò & exsangue corpus euasit, vt in eo nihil præter aridã cutim & ossa superesset, ac τὸ σκελετὸν potius videretur, quàm viuum corpus. Tophi interim multi obsederant tibiarum, cruriũ, brachiorum & capitis ossa diris cruciatibus, qui impedierunt, quo minùs integro biẽnio somnum inire potuerit. Hos Chirurgi alia

H curan-

curandi ratione destituti, cauterio aperire cogitant: ita virus aliquod aperta cute stillaturum sperantes. Itaq. cùm duobus in locis, vbi tophi crudelius affligebant, nudatum in capite os nigrum cerneretur: ipsum terebello eximunt humoris acrimonia parte iã interna exesum, & veluti terebra omnino perforatum. at cùm ne sic quidem dolores remitterent; nec somnum inire posset: emplastris De Vego cum duplicato mercurio hominem per mensem vestiunt. Alij vinũ Guaiacinum postea per mensem exhibent: alij etiam balneo ex decocto Guaiaci mergunt: sed omnia nullo auxilio. Itaq. hominẽ moribundum pro deplorato deserunt, nulla ei medicamenta opem allatura professi. Quam cedo cladis tantæ caussam afferent? Cur hydrargyrum, quod Luis alexipharmacum vnicum prædicabant, hunc atrociter adeò diuexatum restituere non potuit? Empiricos credo curationem instituisse dicent. At chirurgi erant huius præclaræ vrbis celeberrimi, medicorum etiam multorum adiuti consiliis. nec ægrotus ipse sibi vmquam defuit. nihil enim ei vmquam tam durum, tamq. molestum pręscriptum est, quod non dicto citius subire voluerit. Nemo à seruis

accu-

accuratiùs vmquam fuit tractatus. Deniq. non opes, non ætas, non vires, neq. quidquá aliud illi defuit, quod ad curationem requiri possit. Ratum igitur sit, hydrargyron Luis non esse antidotum, sed Empiricorũ inuentum, quod tamquam fucum malo adhibẽt. neq. à viris bonis & reip. studiosis tam fallacem, incertam, atq. adeò crudelem curationem vmquam tentari debere. Non multò melius, cùm hæc scriberem actum est cum huius vrbis medico docto quidem & bene noto, sed nimis credulo. Hic cum ex impuro concubitu cõtraxisset penis vlcus, ac tandem in Luem Veneream incidisset: quinquies crudelem eam curationem frustra tẽtauit. Nodosis tandem tumoribus & diris cruciatibus in dies inualescentibus prorsum contabuit, dum dentibus excidentibus, ac gingiuis putredine absumptis, crudeliter vitam finierit.

QVA RATIONE RESTITVTVS ILLE SIT.

Cùm aridum corpus lenta etiam febre contabescere videretur; visum est ægrum alere euchymis & concoctu facilibus, cuiusmodi sunt pulli gallinacei, columbini, perdi-

ces iuniores, dein vitulina caro & hædina, hisq. persimiles aut etiã præstantiores. Sint autem hæc ob corporis ariditatem maciẽq. modò elixa, modò assa. facilius est enim liquidis impleri, reficique, quàm durioribus. Conueniebat itaq. ex Guaiaci decocto vitulina caro cũ pullo gallinaceo diu elixata, circa finẽ adiecta oxalide, boragine, buglosso, portulaca & pimpinella. siquidẽ eorũ expressum ius bis die ad ℥ vj. exhibitum, præterquam quod vires promptissimè erigit & sensim instaurat; morbi quoq. caussam mitigat. Ab ea sorbitione, quæ octaua quaq. hora exhibebatur, quippiam assum si poterat, assumebat: tandẽ pro bellariis vuas passas & panem biscoctum. A vino toto curationis decursu abstinendum censuimus, id nimirum verum esse experti, quod iam semel admonui, Guaiaci & aliorũ alexipharmacorum beneficio neminẽ qui vino vtatur facilè posse restitui. Eius loco Guaiaci decoctum, quale in legitima curatione descripsi, tum in pastu, tum in siti extra pastum vsurpabatur: cui inter coquendũ cornu ceruini rasuræ ℥ ß. addebatur. Manè hora sexta & à prandio hora quarta ℥ vj. sequentis decocti exhauriebat; neq. tamẽ sudores, qui è cor-

è corpore exſangui & præarido nullis præſidiis elici poſſunt, exſpectabat: neq. ſi erũpere potuiſſent, vires ferendo fuiſſent.

DECOCTVM.

℞ raſuræ Guaiaci interioris nigri, odoriferi, reſinacei quart. iij. corticum eiuſdẽ puluerisatorum ℥ j. ß. infunde in ℔. vj. aquę tepidæ: fiat decoctum addendo rad. elenij, polypodij querni, gran. iuniperi, radicum cichorei añ. ℥ j. paſſularum enucleatarum ℥ j. ß. ſeminum cardui benedicti, radicum tunicæ tormentillæ añ ℥ ß. pimpinellæ, morſus, ſcabioſæ añ p. j.

Semel in hebdomade repurgabatur ſequenti aut ſimili medicamento: quod licet languido videri poſſet validius paulo: ſi quis tamen quæ alibi diximus memoria repetat, corpora nempe quæ hydrargyro fuerunt inuncta, duplo validiora medicamenta perferre, nec facilè iis commoueri; aliter iudicabit.

(Nec hoc auctoris medicamentum purgans nanciſci potui.)

Hæc dum fiunt, cataplaſmata inſtitui ad ſcirrhos remolliendos diſcutiendosq. efficaciſſima huiuſmodi.

℞ ſem. ſinapi in aceto macerati per horas

xx. dein contusi ℥ ij. radicum bryoniæ crudæ ℥ ij. radicum sigilli beatæ Mariæ crudi ℥ vj. axungiæ porcinæ veteris omniũ æquale pondus: croci ℥ ß. malaxentur simul in formam cataplasmatis pro partibus dolẽtibus. renouetur semel quotidie, & ad multos dies perseueret.

Fiat & emplastrum nostrum, quod capiti toti quidem insideat per tres aut quatuor hebdomadas, sed ea lege, vt leuetur quotidie semel, dum totum caput oleo nostro efficacissimo obungatur. renouetur verò sexto quoq. die.

Emplastrvm.

℞ sem. sinapi per noctẽ in aceto macerati ℥ ij. piperis, pyrethri, caryophyllorum añ ʒ ij. maceris ʒ j. hellebori nigri, rad. Ireos Florẽtinæ, hermodactylorũ añ ʒ iij. sem. staphis agriæ ʒ j. ß. gummi pini & ammoniaci añ ʒ j. ß. malaxentur simul cum oleo de euphorbio, addẽdo in fine terebinthinæ q. s. vt bene cohæreant omnia, fiat emplastrũ per magdal. extẽdatur portio super alutam, pro nodosis tumoribus aut doloribus diuturnis capitis à Lue, aut alia caussa frigida circum pericranium collectis.

OLEVM.

℞ rad. acori, galangę, cal. aromatici añ ℥ iij. nucis moſchatæ, garyophyll. cinnamomi, piperis vtriuſq. pyrethri, maceris añ ℥ ʃ. foliorum ſiccorum lauendulæ, maioranæ, origani, ſaluiæ, pulegij, mentę, roriſmarini añ p. j. florum anthos, ſaluiæ, lauendulæ, añ p. ʃ. olei communis ℔ j. vel amplius ſi voles. aquæ vitæ ℥ ix. reponantur omnia in phiala vitrea, bulliant ſupra cineres calidos ad aquę conſumptionem, deinde exprimatur oleũ in torculari ad vſum dictum in curatione.

Cùm primum horum remediorum vſu dolores aliquantum conquieſcere cœperũt: non modò lenta illa febris, quæ hectica putabatur, euanuit; ſed corpus cum carne ſenſim ita vires recepit, vt in lecto ſedere poſſet. Æſtuarium tum temporis parari iuſſi, in quo tertio quoq. die ſemel intromitteretur, ac illic ſederet, quãdiu vires facilè ferre poſſent. ſed prius decocti ℥ vj. exhauriebat, præmiſſa opiatæ ℥ j. Deinde ad ignem totum corpus oleo noſtro calẽte inungebatur molli frictione. hoc enim ſi quid aliud infeſtas hydrargyri qualitates venoſo generi impreſſas delet, & natiuum recreat calorem, omnium quæ in nobis ſunt functionum aucto-

rem. In æstuario exiguus aliquis sudor statim eliciebatur: quem imbecillæ vires cùm sustinere haud possent, aperto æstuarij ostio, ac lectum repetente laborante, statim sistere cogebamur. In hanc medendi rationem dum pertinaciter insisto: ita ægri iacentis vires paullatim recreari in dies visæ sunt, vt tádem circa quadragesimum diem certa nobis salutis spes affulgeret. Nam non modò dolores illi capitis inueterati resoluto humore exstinctaq; caussa euanescebant; paulatimq. scirrhi omnes nodosi dissoluebantur: sed & quæ cruda & cinericia initio fuerant alui excrementa, bene figurata & rufa reddebãtur: simulq; pro aquosis & tenuibus vrinis crassiores et flauiores effluxerũt. ipseq. æger, qui duos annos fuerat peruigil; noctu aliquantum dormitabat. Hinc pulsus statim meliores euaserunt, & vox initio ita exilis vt vix obaudiretur, validior ac plenior edebatur. Sed & seruo & baculo innixus ad LX. curationis diẽ corpus erigere cœpit, ac tandẽ incedere. quo tẽpore sudorẽ satis copiosum semel die per vires elicere licuit, nõ in æstuario solùm, sed etiam in eius egressu in lecto, non quidem diebus continuis, sed triduũ interquiescẽdo; dũ validior natura quo-
tidie

tidie eorum eruptiones perferre poſſet. Iam verò cùm corpus initio oſſeum, carne iá ſatis veſtitum videretur: ſorbitiones & elixa omnia circumcidimus, aſſis ſolis eum committentes, ne (quod in fine aliorum multorum diuturnorum morborum nimio potu aut humidorum ciborum vſu fracto iecoris robore contingit) in huius quoq. declinatione, tumor aliquis œdematoſus in pedibus ac tibiis irreperet. Huius enim rudimenta veſperi iá in pedibus cernebantur; cùm præſertim aliquãtiſper ſtabat aut incedebat. Sed & electuar. trium ſantalorum quadruplicato Rheo parari curauimus, cuius tabellam vná manè bis in hebdomade ad iecoris robur potioni Guaiacinæ præmitteret. Cumque omnis doloris expers fuiſſet dies iam quindecim, ac bene adeò omnia iam membra nutriri viderẽtur, vt paulatim magis ac magis omnes eius artus corroborarẽtur: die tandem curationis LXX. Guaiaci decoctũ validius aliquot menſes intermittendũ, cenſuimus; ſiquid interim non prorſus exſtinctũ dolores tuberáve protuliſſet: nos id verè nouo tutius faciliusq. remediorum vſu repetito exſtincturos, roborata nimirum quiete & natura ferente. Verendum enim ne iiſdem

remediis natura diutius assuefacta, illorum vim tandem non sentiret, aut certè asperna-retur. Neq. verò hîc, vt in recenter contami-natis metuendum ne interim radices altiùs morbus agat, reddaturq́. difficilior. Immo qui in tam calamitosum corporis statũ aut sua negligentia aut medicorum inscitia prę-cipitati sunt, vix vmquam nisi in annum ite-rata curatione modò proposita restituũtur. Verum enimuero Guaiaci imbecillius de-coctũ in ipso etiam interuallo vini loco pru-denter me consultore vsurpauit, ne vaporẽ quidem vini admittens. Mense exacto bellè adeò habere cœpit, vt consueta munia om-nia obire posset. Idcirco & aëri die Februarij XII. se committere cœpit & quoquouer-sum discurrere, nullis dolorum vestigiis, ne in iis quidem locis in quibus ante curationẽ tubera discruciabant, remanentibus. Tan-tùm capite & artubus grauis sibi videbatur, & veluti lassitudine quadá pressus, idq́. præ-sertim cùm è sereno in nubilum aut pluuio-sum cælum mutabatur: & post exercitatio-nes œdemate quodam pedes vesperi dole-bant, sed quod manè prorsus euanuerat.

Quamquam post exactos quatuor men-ses neq. dolor, neq. aliud extimescendum quid-

quidquam ſuperuenerit, quod latentis ferméti ſuſpicionem vllam mouere poſſet: viſum eſt tamen curationem repetere feliciter antea vſurpatam. vt ſi fortè lentus craſſusq́. humor aliquis, aliúdve Luis fermentum circa perioſtea ſupererat, prorſus huius remedij continuatione attenuari, paulatimq́ue in ſudores reſolui poſſet: ſimulq́. malignitas ſiqua ſolidis partibus infixa deliteſceret, exſtingui, atq. ita omnium tuberum dolorumq́. cauſſa exſtirpari ac funditus euelli. Ingrediebatur porro ſemel in die æſtuariũ. inũgebatur quoq. oleo noſtro: in quo æſtuario, vt & ab eius egreſſu ſudores in lecto excipiebat pro viribus. Veſperi verò hora quarta ſorbebat quidem decoctum, ſudores tamen minimè promouebat, nec lectum repetebat. In paſtu vtroque mediocriter aſſis omnibus alebatur ac biſcocto pane vtebatur, quem in hunc modum parari curabam.

℞ ſem. card. benedicti mundati, pimpinellæ mundatæ, aniſi & feniculi añ ℥ j. miſceãtur diligẽter cũ quãtitate ſufficiẽti paſtę ex optima farina, ſeu ex qua fiunt panes ciuium Pariſienſium fermento adiecto. Dein fiant pañes bene cocti. qui vbi refrixerint, in teſſeras ſecẽtur, ac ſaccharo in aqua roſa-

ta ſoluto abluti in furno tepido diu ſiccẽtur, atq. ita ad vſum reſeruentur. Iſtorum tandẽ remediorũ vſu ſalubriter adeò viuit, vt nũquam laboraſſe videri poſſit. Quam Deus mentẽ omnibus indat, vt ita curari velint, antequã tã crudeliter fuerint excarnificati.

Quidam non ita pridem ad me venit, cui vlcus ingens à penis radice totũ imum ventrẽ & inguina atrociter depaſcebat, vmbilicum etiam ſupergreſſum. quod neq. emplaſtris de Vigo cum ſuperaucto Mercurio, neq. vllis inunctionib. ſputationem & alui fluorẽ mouentibus coërceri potuerat, adeò interim extenuato corpore, vt quà oſſa tegerentur, nihil præter cutim ſupereſſet. Alius faucium malignum adeò vlcus & omnib. remediis ex hydrargyro rebelle gerebat, vt columella iam exeſa radice decidiſſet, exederenturq. omnia tenella narium & palati oſſa. Vterque curatione ſupradicta XXIV. dieb. conualuit, nullius alterius medicamẽti ope, niſi quòd exeſæ & vlceratæ particulæ aqua noſtra diuina bis aut ter quotidie admouebatur.

Opiata antidotvs alexipharmaca.

℞ ſcordij ℥ ß. polij mõtani, pulegij, praſ-

ſij albi, origani, calaminthi, hyperici, centaurij minoris, ſtœchados, chamędryos, chamępityos, ſpicæ nardi añ ℥ ij. ſeminũ aniſi, fœniculi, petroſelini, dauci, ſilenis montani, rutæ, ocymi, hormini, thlaſpi, baccarum lauri, ſem. pœoniæ maris añ ℥ j. ß. rad. ariſtolochiæ rot. gentianæ, diptamni, Valerianæ, aſari, añ ℥ j. zinziberis, nucis moſchatæ, caryophyll. piperis, croci añ ℈ iiij. cinnamomi electi, myrrhę, caſtorei, ſtyracis calamitę añ ℥ iij. mellis boni q. ſ. fiat opiata.

AQVA MIRIFICA.

℞ ſcordij m. ij. calendulæ, morſus, pimpinellæ, hyperici, betonicæ, maioranæ, buglosſæ, ſcabioſæ, ſaluiæ añ m. j. hyſſopi, meliſſi añ m. j. ß. contundantur & in vaſe terreo nouo ad ſolem exponantur, adiecta ea aquæ quãtitate, qua omnia bene mergi poſſint, ita vt aqua ſuperet. Vbi ſex ſeptémve dies in ſole efferbuerint, exprimere vehemẽter ea oportebit: deinde in remanẽte humore ſimiles herbas contuſas reponere, & rurſus ſoli exponere vt ſuprà, dũ octo aut decem dies efferbuerint (ſed interim ſemel ſaltem quotidie iſta moueri debent baculo) ac tum exprimere. Deinde in manẽte liquore ſequẽtia miſcere. ℞ rad. tunicæ tormẽtillæ, ſem. card.

card. benedicti añ ℥ ß. zedoariæ, nucis moschatæ, caryophyllorũ añ ʒ j. macis ʒ ß. sem. pimpinellæ ʒ j. ß. croci ʒ j. Mithridatij opt. ℔. j. theriacæ veteris ℥ iiij. commista soli exponantur ad 5. aut 6. dies aut amplius in alembico obturato. Deinde fiat omnium distillatio in vase duplici, & seruetur ad vsum.

AQVA DIVINA AD VLCERA.

℞ sublimati optimi gr. x I I. aquæ plantaginis ℥ v I. decoque super calidos cineres in phiala vitrea ad dimidias, & vtere.

FINIS.

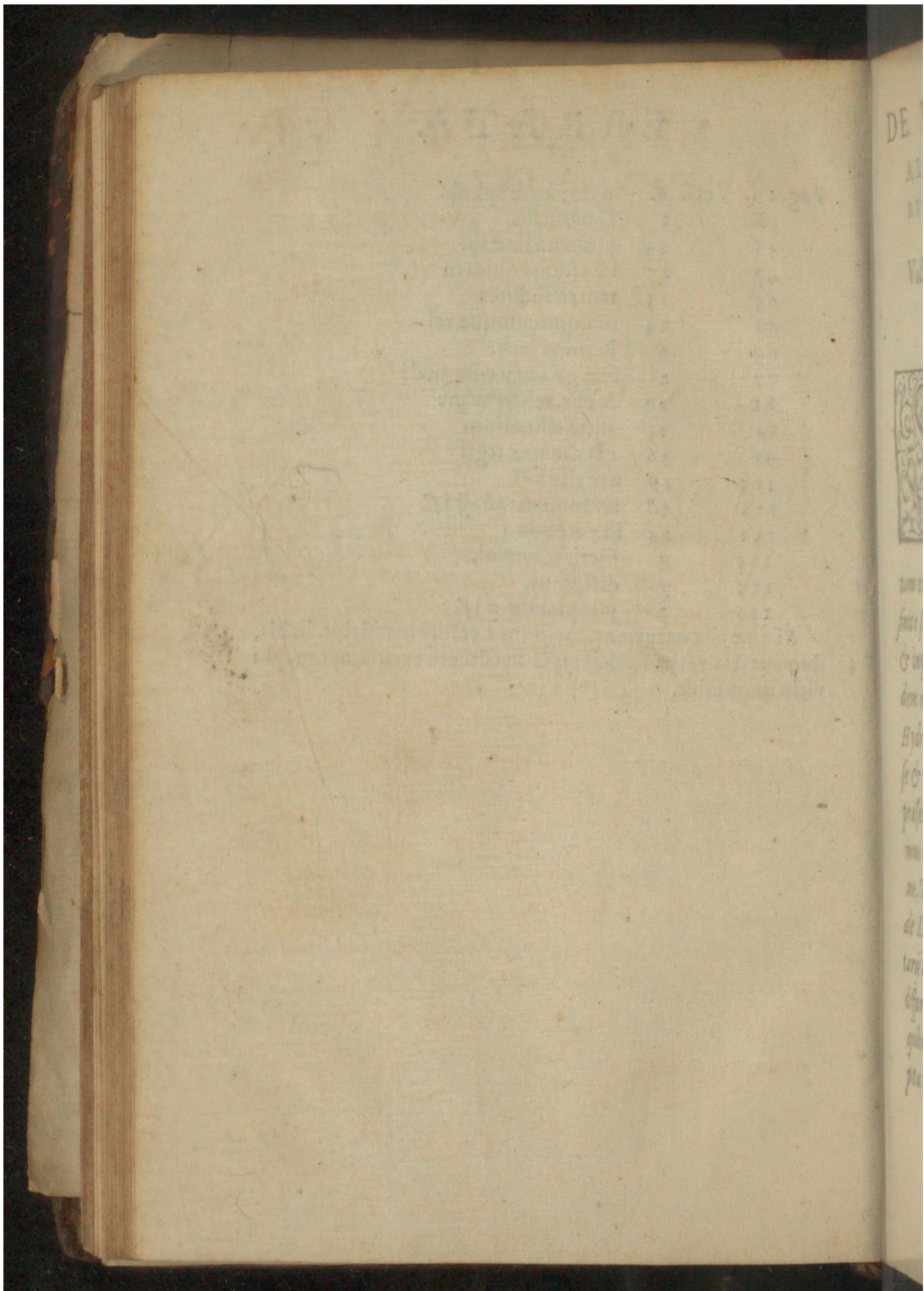
ARGVMENTVM LIBRI ET SINGVLORVM CAPITVM.

ERRATA.

Pag. 19.	Verſ. 6.	opio, hydrophob.
36	1	Quarta his
36	23	ptomata ſunt ſp.
47	15	ne vſtione quidem
65	15	tamen ſudores
68	24	nia, quæcumque vel
69	6	Nam vt leth.
77	2	ſine qua non commodè
82	10	& alit, ventremq́ue
89	15	intra æſtuarium
95	26	excr. manet ægri
113	19	nec cibi faſt.
118	20	ammoniaci añ. ℥ j ß.
121	24	id vere nouo
125	4	ſileris montani,
125	7	dictamni,
126	3	pimpinellæ ʒ j ß.

Si quæ alia occurrent, candidus Lector emendabit. in his, duo aut tria verba Italicis typis in cõtextu excuſa, apographi vitio imputabit.

I

DE HYDRARGYRI VSV ALIORVM ITEM DOCTORVM VIRORVM SENTENTIÆ.

Victor Giselinus Martino Euerarto S. D.

SCio, *Euerarte amicißime, in hoc Libello esse multa & varia, quæ multorum statim reprehensionem incurrent. sed cùm pleraque illa eiusmodi sint, vt toties & tam variè à plurimis disputata, etiam nunc indefinita sint, & non tam à sensu, quàm à ratione & ingenio humano remota: quid vetat de eisdem maximi viri audire sententiam? etiam de Hydrargyro loquor: de cuius vsu iniquiùs fortasse & pertinaciùs quibusdam sensiße videri potest, præsertim initio capitis* XV. *Verùm neque primus ita sensit, neque solus, neque adeò nulla ratione. Testes sunt vasti illi tomi duo, in quos omnes de Lue Venerea conscripti nostro seculo commentarij tamquam in vnum corpus varium sanè ac difformis monstri simile coacti ac colligati sunt. E quibus, quia non omnibus domi sunt, & in promptu: visum est pauca ad rem præsentem facientia*

coronidis vice huc adiicere, vnoq́; verbo monere omnes, quàm hæc medicinæ pars, in qua imperiti ac pleriq; Empirici negligẽtiſſimè atq; audaciſſimè cũ maxima mortaliũ internecione verſantur, doctiſſimis viris cenſeatur periculoſæ plenum opus aleæ. neque enim, vt liberè dicam, alibi vſquã magis eſt ὁ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. *Alphonſus igitur Ferrus, in* IV. *libris quos ante annos* XL. *de huius morbi curatione euulgauit, quo loco diligentiſſimè inquirit & colligit quid veteres Græci, Latini, Arabes, & Chymiſtæ, de Hydrargyri vſu & natura poſteris teſtati ſint, tandem eò labitur, vt ſuo exemplo omnibus caueat illitu illius vtendum eſſe, niſi ex præſcripto aphoriſmi* VII. *lib.* I. *quomodo ad cauteria aliáque exquiſitè extrema remedia inuito ægro ſola cogente neceſſitate deuenimus. alioqui, inquit, fugias, mihi crede, quantum potes. Montanus verò, ſui ſeculi princeps medicus, idem tractãs argumentũ, multo abiit diuerſiùs, & haud ſcio an pauloquàm noſter Fernelius, etiam longius. Multis enim argumentis, ingenioſis & doctis Hydrargyri vſum improbans & deteſtans, in quibus ſanè refellendis Leonardus Botallus Regis Gallorum medicus primarius*

Su-

Sudat multum dicendo & vix proficit hilum:

Nec curat, inquit, [Hydrargyrus] à proprietate manifesta morbum Gallicum: nec vllam contra ipsum proprietatem occultam habet: imò est pessimum venenum, & exterminandum à toto vsu medicinæ. & licet ipsum videatur curare, non tamen curat: & decipiuntur nescientes discernere inter id quod est per accidens & id quod est per se. nam quia vident quòd exteriùs vel interiùs assumptum facit cessare dolores, & vlcera clauduntur, credunt ob id quòd cesset morbus, sed non cessat: at bene à partibus exterioribus & ignobilioribus ad interiores & nobiliores detruditur. procedente postea tempore redit cum sæuioribus accidentibus, &c. Beneuolè ille quidem & vero de rebus humanis benemerendi studio. sed an omnino verè, ex sequentibus iudicium fiet. Aequiùs eadem de re Auger. Ferrerius in suis Parthenopæis cap. VII. *Adhibui ego, inquit, aliquando inunctiones sine argento viuo, in huius locum cortices cucumeris agrestis, & ellebori vtriusque, euphorbium & similia substituendo: ad penetrandum verò petroleum, aquam vitæ, oleum de terebinthina, oleum de lateribus, aliásque calidorum medicamentorum destillationes*

quas haberem in promptu. Nec intelligere potui qua in re præstaret argentum viuum: cuius contactu sæuissima symptomata relinquuntur; vt plus interdũ periculi immineat à remedio, quàm à morbo. in ceteris nihil est, quod euidentem noxam inferre possit, cùm tamen medelam præstent longè faciliori negotio, quàm argentum viuum. Sed quàm difficile sit, ab imbutis semel opinionibus artifices diuellere, conquerimur omnes, non solùm in his, verùm etiam in plurimis aliis, quæ neque experientia neque ratione nituntur, &c. & mox: Non est argenti viui penetratio & vis, quam impugnamus, sed pestilens malignitas, morbo plerumque longè grauior, quam vnà cum curationis beneficio imprimit & relinquit. nam & neruos offendit, cerebrum mirum in modum debilitat; &, quod pessimum est, corpus subingrediens ossa perforat & medullas inuadit, atque in ipsis tam acerbos dolores excitat, vt plerumque mors præferatur. Quod admonitione dignum visum est, non ad penitus interdicendũ eius vsum; sed ad reprimẽdam multorũ temeritatẽ & lasciuiã, qui in omni ætate, in omni sexu, in omni tẽperatura & aëris qualitate illo nec bene subacto nec correcto incõsideratissimè vtuntur. Sũt aliæ securiores & minus molestæ curandi

for-

formæ: quæ ſi aliquando propter morbi ſymptomatúmque vehementiam parum efficaces videntur; non repugnabo, quin tunc ad Mercurium confugias. nam certum eſt, quoſdam vno hoc remedio curari. Hæc ille. Eodem facit, quòd in Prælectionibus ſuis Bononiæ anno M. D. LXIII. *qui à defuncto Fernelio quintus eſt, habitis, teſtatur Ant. Fracancianus vidiſſe ſe tempus, quo inunctiones ex Hydrargyro, quod nimis violentæ eſſent & periculoſæ, etſi quandoque ſanare viſæ eſſent, non amplius in vſu fuerint: quæ licet deinde altero tum ſuperiore anno eſſent repetitæ in morbis contumacibus & rebellibus; cenſet tamen eas, etiam omnibus ritè obſeruatis, periculo numquam carere, &, ſi morbum non curent, relinquere incurabilem, ita vt comitetur ægrum vſque ad mortem. Quibus germana ſunt, quæ ſub idem ferè tempus de eadem hac medendi forma Patauij profeſſus eſt Gabr. Falloppius philoſophus & chirurgus nemini, quoad vixit, ſecundus. Et licet, inquit, oratio mea ita videatur fauere huic [Hydrargyro] eiq; tantum tribuere; tamen non probo vſum eius. ſuperat quidem morbum. ſed ſi habemus regias rationes curandi, quæ vt plurimum & certiùs ſanant ſine corporis incommodo; & ſi non ſanãt, leniunt ſine noxa, non pro-*

ritant affectum; cur vtemur Hydrargyro, ex quo non ita certa, non ita tuta succedit sanitas? si non sanantur; proritatur, valentior fit lues, labefactantur viscera & partes solidæ corporis: & aliquando huiusmodi medicamentum remanet in humano corpore. multi marasmo corripiuntur ob inunctionem: multis succedit dentium casus, palati corruptio. His ossa capitis exesa manent, illis os & facies intorta. si non sanat, protrudit omnem colluuiem ad caput. Ego reperi homines inunctos per triennium antè, & venientibus gummatibus in tibiis detecto osse vidi collectum ibi argentum viuum. Hactenus Falloppius. Atque hæc tantorum virorum testimonia idcirco adduxi, vt liquidò videant omnes, quæ de hac Luis Venereæ curatione sensit Fernelius, ea liberè & ingenuè eum scribere potuisse. Sensit autem in tali Hydrargyri vsu nihil boni inesse, mali & periculi plurimum. id quod tum ex veterum & æqualium suorum (qualia iam produxi) scriptis, tum longa experientia didicisse se toto VII. capite disertè fatetur. Quod verò vir prudens & humanæ saluti natus alios vidit summo cum discrimine experiri quotidie, si ex illius vsu fructum aliquem omnino desperauerit, ideoq; sibi nulla ratione experiendum statuerit; cur hoc ipsum

sum

ſum ſcripto prodere, ſuóque exemplo poſterorum rebus conſulere non potuit? Vtinam ea religione, fide, & prudentia fuiſſent olim, eſséntque etiam hodie omnes, qui dum polygraphia rem medicam ornare atque amplificare videri volunt, quàm plurima & diuerſiſsima nouis inducta coloribus vndecumque malunt nullo delectu corradere, & ſpecioſo neſcio quo titulo vendere; quàm aut Antiquiorum rectè tradita recente ac proprio experimento confirmata in vſum reuocare, aut à ſe ingenioſè inuenta, longóque vſu comprobata, in omnium oculos & communem fructum cōferre. Certè non tam abiecta paſsim ac deſpecta iaceret ars omnium quibus vita humana continetur, longè nobiliſsima. Sed, miſſa in aliud tempus ea querela, etſi nihil aliud, illud certè hæc Montani & Fernelij pertinax, vt videtur, ſententia nos monet, Hydrargyri inunctionem, cùm multis & grauibus periculis ferè ſubiecta ſit, neque vulgo neque paſsim recipiendam eſſe. Et profectò ita res habet. Quamuis enim longè alia ſit quamplurium eruditiſs. hominum opinio & ratio; multíque in dies hoc vno remedio priſtinæ ſanitati reſtituantur: nemo tamen, modò vir probus & prudens ſit, ibit infitias, Hydrargyrum cùm ſit naturæ humanæ tota ſubſtātia inimicum,

aut præsens venenum esse, aut anceps antidotum: & , si eiuscemodi curationum iustus census habeatur ; longè plus incommodi & calamitatis inde in humanum genus redundasse, quàm commodi aut adiumenti vmquam prouenerit. Quod idem euenire videmus toti disciplinæ Paracelsisticæ. Inuenisse illi & parare posse se iactant remedia ad omnes morbos Græcis, Latinis, & Arabibus cunctis prorsus incurabiles. Et esse, quibus ea fides haberi poßit, tu Euerarte vnus nosti optimè. Verùm cùm illi omnes, nescio quo animo, suam artem cum quàm paucissimis communicent, neque minus habeant secretam, quàm Eleusiniæ matris initia Sacerdotes: cumq́ eorumdem scripta tantis verborum tenebris sint inobscurata, sæpe de industria intricata, vt à Sphinge profecta meritò videri possint: eò fit, vt de eorum inuentis ac scriptis soli propemodum librarij sibi gratulari possint, ægri verò in tanta copia perquam pauci. Nam qui illa nullo duce ac præmonstratore intelligere aut præparare vmquam se posse sperant; prius omnes fundos suos ac censum, ipsosq́ adeò sensus in fumum & cineres vertent, quàm ad prima ipsorum elementa queant pertingere. itaque veros Theophrasti discipulos vna in prouincia vix vnum atque alterum inuenias: impostores

stores

ſtores verò ac plani, Paracelſi nomen ſplendidè mentientes, quò venena ſua ac nebulas ſuo magno lucro, maximo miſerorum diſcrimine impunè ac promiſcuè vendãt, vitaéq; mortalium ſceleſtiſsimè illudant, nuſquam hodie deſunt. Neque nullum ſanè eſt quorundam bonorũ iudicium, qui humano generi conducibilius fuiſſe autumant, artẽ quantumuis præclaram & ſalutarem, vt nunc tradita eſt, inuentam nondum eſſe; quàm tot ænigmatibus inuolutam paucis prodeſſe, & interea tam multorum inſcitiæ, malitiæ, fraudibus ac flagitiis tamquam honeſtum ac liberale velum obtendi. Eandem eſſe de Hydrargyro, vt vulgo vtuntur, doctiſsimorum virorum ſententiam, verba ipſorum modo laudata, manifeſtè docent. neque me quidquam diuerſum tota peregrinatione mea ex præceptoribus, aliiſq; medicis primariis, quibus vbique familiariſsimè vſus ſum, diſcere memini. quinimo fuerunt, qui tanti veneni odio, in aduerſaria ſua complures exemplorum decades retulerint eorum qui aut temerario illius illitu miſerabiliter in ipſa medicatione exſtincti ſunt, aut carnificis manum exeuntes in perpetuis doloribus miſerrimam mortem vixerunt. quibus decadibus ſi quis alias porrò atque alias volet attexere; non opus erit quæſitis: vltrò & numero in oculos incurrent.

rent. Huius verò peruulgati erroris seu temeritatis potius tres potißimùm caussæ vidētur mihi posse statui.

Vna, quòd bona eorū pars qui hac Lue primùm laborare incipiūt, siue pudore siue egestate, siue turpilucri cupida aliptarū persuasione inducti, tutiorem curationis viam auersantes, tam facilè tamq; breui in tempore persanari optant, quàm citò & facilè suum sibi morbum accersiuerunt. Altera, quòd Medici plerique veris theorematis imbuti, & in Hippocratea methodo probè exercitati, meliora quæque ac certiora suadebunt potius ac tentabūt, quàm ab acerbißimo & periculis suprà capite VI. *cōmemoratis pleno remedio auspicentur. Tertia, quòd hæc difficillima therapeutices pars, quæ in hoc morbo per affrictus ferè & suffitus interdum procuratur, vt sua origine planè empirica est à Iacobo quodam Carpensi primùm inuenta; ita quasi postliminio è Medicorum & meliorum Chirurgorum manibus magnam partem excussa, iterum ad meros empiricos rediit, tonsores nempe, pharmacopæos, aniculas, aliosq; his ineptiores, vt quisque eandem inunctionum rationem in se ipso sæpius periclitatus est, & frustra expertus. quorum magna pars, vnam atque alteram vnguenti aut suffimenti formulam nacti, si ali-*

quan-

quando tres quatuor validos etiamnum & primis tantùm morbi initiis tentatos ergastulo suo manumiserint, aut alteri recidiuæ seruauerint; quid reliquis fiat, quibus iam ima viscera Lues obsedit, aut iis superatis in periostea ipsasq́; ossa grassatur, aut denique aliis difficillimis morbis complicata est; illis, inquam, quid fiat, pensi prorsus nihil habent. semper enim effugia sunt in promptu. neque si maximè velint habere; etiam possint: cùm nulla scientia, ratione aut methodo, sed sola confidentia nitantur. & qui sic sunt, quid quæso de morbi magnitudine, progressu, & symptomatis aliter atque aliter se quotidie prodentibus iudicabunt? quid de ægri temperamento & viribus siue corporis totius, siue singularum partium? Aut quomodo indicationibus inde sumptis vnguenti miscellam ac modum consentaneum accommodabunt? quomodo ipsam frictionum rationem? cuius in ordine partium vngendarum, mollitie duritie, frequentia raritate, continuatione intermissione tanta sunt momenta, vt hinc potissimum tam periculosæ criseos pleraque prognostica & indicia pendeant. quæ omnia probis ac doctis istius contagij artificibus etsi oculos & manus habeant vsu artis exercitatissimas, adeò tamen grauia censentur, vt leuissima etiam sua ipsi peccata horreant

&

& extimescant. Nolo in exemplis hærere: neque id nunc ago. Hæreat igitur hic terminus, hanc per Hydrargyrum curationem, quibus sua salus ac vita cordi est, vel numquam periclitandam esse, vel non nisi doctis, probeq́ue in ea versatis auctoribus: & qui discrimina ibi posita vulgo ægrorum ob oculos ponunt, optimè de Rep. mereri. Qua de re cùm ante aliquot menses coram hîc Martine pluribus tecum egerim, meamq́ue & tot bonorum virorum sententiam, vt es hac etiam in parte censor optimus, vehementer comprobaueris: non mirum tibi videbitur, cur hæc collectanea, meamq́ue item de eis disputatiunculam ad te mittere voluerim. Vale, & quod promisisti nobis, fac repræsentes. etiã de filio, cuius spei & cõmodis fauebo dum viuam. Brugis, X. Kal. Augusti, anno M. D. LXXIX.

